

KULTÚRA

ROČNÍK XXV. – č. 15

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

27. JÚLA 2022

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

V auditóriu Moskovskej univerzity 24. novembra 1874 sa odohrala udalosť, ktorá otvorila celkom novú etapu v ruskom filozofickom a náboženskom myslení. Pred komisiou stál mladý dlhovlasý človek s tmavými očami a hustými obrvami, s pretiahnutou tvárou pripomínajúcou ikonu a obhajoval svoju magisterskú dizertáciu Kríza západnej filozofie s podtitulom Proti pozitivizmu. Zároveň sa uchádzal o miesto učiteľa filozofie. Tento muž bol Vladimír Solovjov.

Alexandra II. napísal list jeho nástupcovi Alexandrovi III., v ktorom požadoval od panovníka odpustiť cárovrahom, keďže ide o prirodzenú kresťanskú cnosť.

Za poznáním veľa cestoval a navštívil Londýn, Paríž, Taliansko. Zoznamuje sa s poľským spisovateľom Mickiewiczom, prehlbuje priateľstvo s Dostojevským či s rodinou básnika Alexeja Konstantinoviča Tolstého a komunikuje s náboženskými a akademickými elitami vtedajšej Európy. Predkladá im svoje dodnes neprekonané vízie na zblíže-

Posol všejednoty a univerzalizmu

Komisia sa rozhodla prijať dvoch uchádzačov: jedného protekčne – z dôvodu nastoleného materialistického a ateistického kurzu typického pre ruské myslenie tohto obdobia

nie kresťanov východu a západu a na uskutočnenie univerzálnej kresťanskej ríše. Študuje kabalu, špiritizmus, ale aj okultizmus a mágiu, podrobne skúma indické religiozity.

PETER GREČO

a druhého kvôli „vyžarovaniu osobnosti“. Proti Solovjovovi, vtedy ešte ani nie 22 ročnému, vystupovali silní oponenti, všetci z radov materialistov-pozitivistov, ale on ich argumenty skvelo vyvrátil. Komisia udivená energiou a jasnozrivosťou myslenia tohto muža mu pridela miesto a čoskoro bol zvolený za docenta.

Vladimír Solovjov je zakladateľom ruskej religióznej filozofie – vytvoril originálny ruský filozofický systém. Tak ako v antike máme epochu pred Sokratom a po Sokratovi, v tomto prípade máme epochu pred Solovjovom a po Solovjovi. Celá skvelá plejáda náboženských mysliteľov – Bulgakov, Florenskij, Berďajev, Frank, bratia Trubeckí – by nebola možná bez Solovjova.

Sľubnú univerzitnú kariéru však realizuje len obmedzene, prekáža mu ruch a hašterenie. On pritom hľadá spôsoby, aby sa mohol venovať vyššiemu poznaniu. Univerzitu, ktorej rektoroval jeho otec Sergej, autor 29 zväzkových Dejín Ruska, pre politické dôvody musel opustiť v roku 1881. Totiž po atentáte na cára

Hľadanie všeludskej náboženskej skúsenosti a zjednotenej filozofickej vedeckej a teologickej múdrosti v jednom systéme, v ktorom každá skutočnosť je spojená s Bohom, ho dokonca priviedlo do Egypta. Jeho mystické skúsenosti sú dodnes predmetom neutíchajúceho záujmu.

Žil spartánsky, nemal domov ani pravidelnú stravu, nosil neraz požičané oblečenie, kočoval z miesta na miesto, písal po nociach na lističky. Dodnes ostáva záhadou, ako mohol toľko napísať, zamýšľa sa Alexander Meň a pokračuje: „Viedol život podobný svojmu vzdialenému predkovi Hrihorijovi Skovorodovi. Žil strašne a čudujem sa len, že neumrel skôr.“ Súčasníci o ňom zanechali mnoho spomienok. Básnik Andrej Belyj hovoril o tom, ako sa mu menili oči a jeho smiech bol pre jedných smiechom homérskym, pre iných démonickým. Peniaze pre neho nemali cenu. Keď stretol núdzneho, siahol do vrecka a koľko jeho ruka schvátila, toľko dal.

(Pokračovanie na 3. strane)

Tvár sochy Ježiša Krista rozstrieľaná komunistami počas Španielskej občianskej vojny

(Pokračovanie z 1. strany)

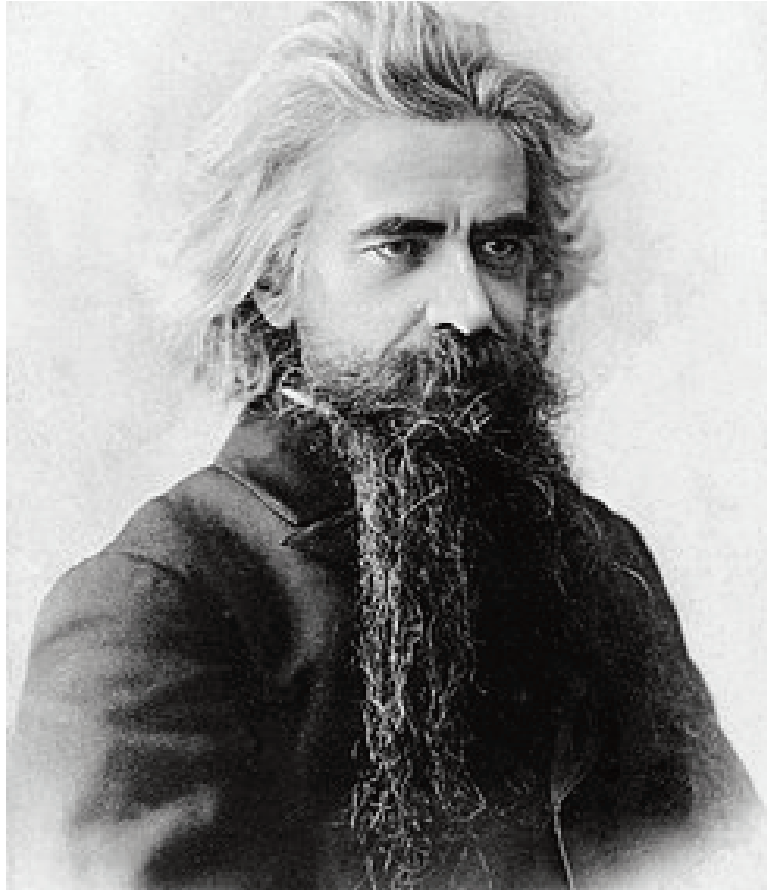
Knieža Jevgenij Trubeckoj o ňom písal, že komu sa naskytla možnosť aspoň raz v živote ho vidieť, ten si uchoval o ňom dojem, akoby nepatrila k obyčajným smrteľníkom. Pripomínal typ pútnika hľadajúceho nový Jeruzalem a tráviaci život v putovaní po nekonečných priestoroch, od svätyně k svätyni. V takom živote hmotné starosti nezaberajú veľa miesta. Ľudia ho pokladali za svätca, no nebolo v ňom nič strojené, mal rád dobrú spoločnosť s dobrým vínom. V Sergijovej osade, kde dával početné prednášky pre široké publikum, dokonca mnísi a bohoslovci obchodovali s vodou, v ktorej si umyl filozof ruky a ponúkali ampulky s nápisom „voda Vladimíra Solovjova“.

Napriek tomu, že pochádzal z väznej kresťanskej rodiny, prekonal ako tínedžer prvú hlbokú náboženskú krízu, ktorá výrazne predznamenala jeho myslenie. Počas stredoškolských štúdií sa vyhlásil za ateistu, vyhodil zo svojej izby všetky ikony, katechizmus a zanechal náboženskú prax. Upol sa na prírodné vedy, v ktorých sa sklamal, podobne ako pri štúdiu západnej filozofie popierajúcej Boha a duchovný svet. Až mystický zážitok v 19-tich rokoch otvára jeho bohohľadačskú a teozofickú cestu. Preto vždy trval na tom, že jediné možné východisko z akejkoľvek krízy je nové stretnutie s osobou Ježiša Krista. Tvárou tvár vyčerpaniu tvorivých síl moderného človeka je nutné nové potvrdenie voči Božím prikázaniam, ako ich zvestuje Evanjelium.

Osoba a myslenie Vladimíra Solovjova žijú vo vnútri pravoslavia i mimo neho často s ťažkosťami a podozrievaním. Napriek tomu každý seriózny mysliteľ pociťuje ako morálnu povinnosť byť s ním v interakcii. Duchovného génia Solovjova môžeme vymedziť do troch okruhov jeho tvorby: kríza západu – učenie o Sofii – politické a ekleziologické náuky.

1. Kríza západu a alternatíva v Bohočlovečenstve. Západnú filozofiu postavenú len na rozumovom poznaní a abstrakciách usvedčil z toho, že je odtrhnutá od života, od bytia, a preto sa skončil jej vývoj. „Rozumová filozofia je tma, smrť počas života. Avšak tento mrak sa môže stať začiatkom konca, pokiaľ človek dôjde k presvedčeniu, že je ničím, naopak Boh je všetko“, napísal vtedy mladý filozof. V dizertácii formuluje zásadu, že je potrebné, aby sme dosiahli komplexné vedenie zjednotiť to dobré z racionalizmu západu s mystikou východu. Človeka kapitalistickej doby zbaveného zmyslu života vymedzil ako toho, ktorý sa zmieta medzi ťažkou prácou striedanou drsnými citovými podnetmi prehlušujúcimi naše vedomie. Na konci tohto ničotného bludného kruhu je samovražda. Nie je dnešný workholizmus, strach o prácu, psychický tlak inštitúcií a na druhej strane bujnenie čoraz väčších prázdnych radovánok a priemyselnej „kultúry“ zábavy naplňajúcej prázdnu nádobu duše človeka presne podľa jeho diagnózy? Solovjov ako prvý jasnozrivo demaskoval aj moderné politické „izmy“ (socializmus verus liberalizmus), ktoré sú len zdanlivo v protiklade, že pochádzajú

Posol všejednoty a univerzalizmu

z ľudskej pýchy a vzbury voči poriadku Stvoriteľa a sú len zotročením blúdiaceho človeka. Naproti tomu trvá na dôslednom realizovaní faktu, že Boží Syn sa stal pre nás človekom. Takto Boh posväcuje pozemskú prácu, život a ľudskú osobnosť.

2. Učenie o Sofii. Typickým ambivalentným teologickým učením tohto filozofa je jeho koncept Sofie – večnej Božej múdrosti. Ortodoxia chápe ako múdrosť Božiu vtelenie Logu v osobe Krista (1 Kor 23 – 24, 30). U Solovjova je akceptované okrem toho aj chápanie Sofie ako večného a dokonalého ženského princípu v Bohu alebo tiež sonifikovaného obrazu všejednoty, ktorá sa stala centrálnou ideou jeho systému. „Nebeský predmet našej lásky je len jeden, vždy a pre všetkých jeden a ten istý – večná

ženskosť Božia.“ V jeho živote došlo k mystickým udalostiam zjavenia toho princípu v troch fázach, z nich prvá bola už v chlapčenskom veku. Zaiste v tomto originálnom koncepte Solovjov spracoval aj svoje naplnené lásky. Úskalie tohto symbolizmu je v tom, že Sofia – kozmický živel či duša sveta nahradili Krista, na čo poukázal Berďajev. Niektoré sporné tézy v sofiológii neskôr Solovjov opustil a Sofiu definoval: „To sme my s Bohom, ako je Kristus Boh s nami.“ Podnetná je interpretácia Sofie ako potreby večnej harmónie Boha a sveta. Všetko, čo dezintegruje, rozdeľuje, nenávidí, sa protiví Bohu. S ideou Sofie súvisí Solovjovo učenie o zmysle lásky. Filozof spája doteraz nevidaným spôsobom erotiku a asketizmus. Zmyslom lásky nie je rozm-

nožovanie, ale rozvoj osobnosti, ktorá prekonáva egoizmus. K nevôli cirkevného establistu kritizuje stredovek, ktorý ani zďaleka nezaujíma triumfom kresťanstva kvôli prevládajúcej násilii nad svedomím a prítomnosťou pohanských spôsobov premiešaných s kresťanstvom.

3. politické a ekleziologické náuky. Solovjov v roku 1886 už preukázateľne uznával novodobé katolícke dogmy (Primát pápeža a Nepekvrnené počatie Panny Márie.) Záhrebský biskup Strossmayer písal kardinálovi Rampollovi, štátnemu tajomníkovi Vatikánu, že Solovjov je „dušou a telom katolíka.“ Hoci v roku 1896 zložil rímskokatolícke vyznanie, neprestal sa považovať za pravoslávneho. „Patrim k jednej pravoslávnej cirkvi, lebo práve preto, aby som v neporušenosti vyznával pravú ortodoxiu, ja, ktorý nie som latinikom, pokladám Rím za stred univerzálneho kresťanstva.“ Aj toto môže byť pre nás – dedičov cyrilometodskej misie a nerozdelenej cirkvi podnetné.

K svätému prijímaniu pristupoval u katolíkov aj u pravoslávnych. V diele Rusko a univerzálna Cirkev a Ruská idea vyslovil smelú zásadu, že pravoslávie sa má podriať autorite rímskeho biskupa a pravoslávny cár má držať ochranu nad kresťanstvom, čo by prinieslo mier vo svete. Solovjov však rozlišoval úrad pápeža a jeho dejinami deformovanú podobu – papizmus. Vtedajší pápež Lev XIII. tieto myšlienky uvítal, ale prehlásil, že bez zázraku sú neuskutočniteľné. Solovjov má zásluhu na tom, že sa začal búrať múr rozdelenia medzi pravoslávny a katolíckym svetom.

Keď filozof uvažuje o historickom poslaní Ruska ako zmierovateľa a zjednocovateľa celého ľudstva, domnieva sa, že ruský národ nie je nijako zvláštne nadaný, iba preto sa môže stať prostredníkom medzi Božou vôľou a svetom. Nie je

závislý na žiadnej obmedzenosti a jednostrannosti. Dve svetové vojny, autogenocída západnej civilizácie, apokalyptické geopolitické prečíslenie, ktoré sa deje na ukrajinskej šachovnici, a Fatimské posolstvá Bohorodičky, indikujú, že Solovjovove vízie nie sú až také utopické ako v čase ich vytvorenia. K obsahu Legendy o Antikristovi, ktorú napísal po sklamaní zo svojich teokratických projektov, je nutné pristúpiť s novou vážnosťou, keď sme svedkami udalostí nastoľujúcej sa bohoboreckej svetovlády. Vízie o globálnej svetovláde Antikrista, ktorého popisuje ako geniálneho filantropa, medzináboženského dialogistu a ekologického aktivistu, ho stavajú do zorného poľa záujmu u mysliacej menšiny.

Zomiera vyčerpaný na statku kniežatej rodiny Trubeckých neďaleko Moskvy. Na smrteľnom lôžku zaparený sviatosťami odrieka žalmy v hebrejčine a modlí sa za židovský národ.

Vladimír Solovjov bol univerzálnym kresťanom, ktorý bral svoje presvedčenie nesmierne vážne, zhodujú sa na tom všetci jeho znalci. Zo zorného uhla všejednoty odmietal všetko, čo je jednostranné, kritizoval absolutizovanie parciálneho ako novodobého modlárstva. Nikolaj Losskij rezultuje, že ruské náboženské myslenie 20. storočia je iba odnožou a kvetom jeho myšlienok. Po jeho smrti ruský národ dokázal, že je schopný vytvárať aj v oblasti filozofie a vedy vysoko hodnotné diela. Katolícky teológ Hans Urs von Balthasar vidí v jeho diele najuniverzálnejšiu špekulatívnu tvorbu modernej doby a nespochybniteľne najhlbšie ospravedlnenie a najrozvinutejšiu filozofiu kresťanstva. Dmitrij Merežkovskij v ňom videl nasledovníka sv. Františka z Assisi.

Solovjov – intelektuál s ikonickou tvárou a mystickou predvídavosťou sa dnes prihovára ľudom, aby odložili nenávisť a konzumnú morálku, a aby nenásledovali smrť a čas, ktoré vládnu na zemi. Tie odporúča nenazývať vladámi na zemi, lebo všetko krúži a mizne v hmle. Je nutné sa obrátiť za nehybným „Slnkom lásky“, ktorého tvár, podobne ako vybraní apoštoli zazrel na hore Tábor.

PETER GREČO

Keďže Putin rád používa eufemizmy a napadnutie Ukrajiny nenatýva vyhlásením vojny, ale špeciálnou vojenskou operáciou, aj ja nazvem celú Putinovu vládu špeciálnou českou operáciou. Je samozrejmé, že v Kremli nenájdete nikoho, kto nepochádza z prostredia tajných služieb. Ale odtiaľ sú aj ďalší predstavitelia súčasného režimu. Napr. taká Máša Zacharovová, hovorkyňa Ministerstva zahraničných vecí, ktorá sa nedávno v sociálnych sieťach popýšila tričkom s portrétom Che Guevaru, akoby sa zhládla v našom ultraľavicovom opozičnom politikovi. Ale to je iba perlička. Na vedľajšej fotografii bozkáva Alexeja Venediktova, vedúceho redaktora "opozičného" Echa Moskvy, plateného Gazpromom. Veľkú šachovú hru rozohrala KGB v Rusku, premenovaná na FSB. Obsadila všetky pozície a pestuje si dokonca opozíciu putinovského režimu pre prípad, že padne. Od začiatku vojny aktivizovala dokonca spiachich agentov na Západe. Nie je ich ľahké rozpoznať, pretože píšú ako podľa jediného manuálu. Žiaľ, mnohí Slováci ich zdieľajú ako pravdivý informačný zdroj. Vojna má mnoho frontov.

Blažej Belák

BLAŽEJ BELÁK: - *Dôstojný pane, Vy ste nielen znalec, ale aj jeden z naj-významnejších tvorcov a šíriteľov slovenského slobodného slova v zahraničí. Aký je Váš názor na pokus Matice slovenskej predstaviť slovenskú disidentskú a exilovú literatúru čitateľovi, či presnejšie návštevníkovi plánovanej výstavy v čase nášho očividne neúplného poznania predmetu?*

ANTON HLINKA: - Možno s ním iba súhlasiť. Naši ľudia sú doteraz veľmi málo informovaní, aké texty, aké knihy v slovenčine a od slovenských autorov vznikali pred rokom 1989 v zahraničí. Azda jediná obsažnejšia informácia o nich mohli získať v Ústave svätých Cyrila a Metoda v Ríme. Ak chceme hovoriť o slovenskej „samizdatovej“ literatúre a nezahrieme pod ten pojem aj štúdie a knihy, ktoré vyšli v exile, nepovieme o nej ani zďaleka všetko. Každý krok k priblíženiu a osvetleniu problematiky je hoden chvály a teda chvályhodný. Bojím sa však, že som celkom nepochopil, aký rámec dávate téme. Má zamýšľaná výstava predstaviť inštitúcie, ktoré sa zaoberali vydávaním nepovolenej či „ilegálnej“ literatúry („ilegálnej“ z hľadiska represívnej politiky a ideológie panujúcej v Česko-Slovensku), alebo to má byť predstavenie jednotlivých autorov, ktorí doma alebo v zahraničí tvorili a vydávali knihy, ktoré by sme mohli zahrnúť pod pojem slovenského „samizdatu“?

BLAŽEJ BELÁK: - *Spresním teda: Zámerom Matice slovenskej a Národnej knižnice je podnieť prvotný výskum a zhromažďovanie slovenských a slovacikálnych dokumentov v širokom zmysle, ktoré vznikali a boli rozširované pred rokom 1989, jednak na domacom území mimo štátneho dozoru, jednak v zahraničí z iniciatívy slovenských autorov a slovenských kultúrnych a náboženských organizácií. Ide teda o literatúru v širokom zmysle, ktorú chce naša národná ustanovizeň po páde komunizmu v nových podmienkach systematicky a bez diskriminovania postupne poznávať, legalizovať a „odklínať“ z nepoznania vo vlastnej krajine. Vieme, že ide prevažne o literatúru a dokumentáciu roztrúsenú vo viacerých inštitúciách a u jednotlivých autorov, teda akvizične ťažšie dostupnú. Naša ustanovizeň ju vlastniť a poznáva iba torzovite, pretože doma na Slovensku mala mnoho rokov nepísaný štatút „nepovolenej“ či dokonca „ilegálnej“ literatúry. Výstava, čo ako čiastková a z metodického hľadiska improvizovaná, má byť impulzom na systematické poznávanie a zhromažďovanie dokumentov, teda má priniesť prvé hodnoverné informácie o predmete a naznačiť rámec, v akom sa bude výskum a zhromažďovanie dokumentov v najbližších rokoch systematicky uberať.*

ANTON HLINKA: - Myslím, že je to správny zámer. Ak budem môcť, rád pomôžem riešiť odsúdeniahodný apartheid a ostrakizovanie toho, čo bolo v danom čase slovenské a kresťanské. Sám som sa už tohto problému viac ráz dotkol, napríklad v štúdiu Zur Lage der Christen in der Tschechoslowakei nach Helsinki a dotýkam sa ho aj v nejednej kázni a úvahe.

BLAŽEJ BELÁK: - *Patria aj Vaše*

kázne pod pojem „disidentská literatúra“? Je tento pojem dobre vymedzený? Chápeme ho dobre?

ANTON HLINKA: - Ja som sa vždy usiloval, aby moje kázne neboli „iba“ kázňami, lež aby to boli úvahy troška civilnejšie, teda útvary trochu viac „literárne“, fejtónistické, aby na prvý pohľad poslucháča neodstrašovali prísne ponímaným žánrom. Týka sa to aj tých, čo vyšli už v zahraničí, hoci som najprv nemyslel na ich publikovanie. Až keď prišli hlasy zo Slovenska, prečo sa to nepublikuje, vybral som zo spracovaných 500 tém 290. Môžete ich vidieť – tam je položený prvý zväzok, čo vyšiel tu v Alfe. Teraz je v tlači druhý zväzok. A už mám na stole tretí... A ak to tak pôjde ďalej a kázne budú žiadané, napríklad v rozhlase, bude

vyhľadávali kostol, kde som mával kázne. Ja som ich nečítal, ja som ich rozprával voľne, lebo tak sa mi najlepšie rozpráva. Možno aj preto boli obľúbené. Ba počul som aj paralelu – a to je už naozaj prisilné – s Romanom Guardinim. Totiž tam v Mníchove posledný väčší kazateľ bol práve Romano Guardini. Ja som bol kazateľom na okraji Mníchova, v takej vilovej štvrti, takže prevažná väčšina prítomných boli ľudia vzdelaní a iste mali radi aktuálne témy. A prirodzene dbali na spätnú väzbu aj pri homiletickej interpretácii ľudských činov.

BLAŽEJ BELÁK: - *Ak tomu rozumiem, Vašou metódou tvorby kázne bolo: objavenie témy, jej štúdium, potom ústna improvizácia, a až*

rozprávať na určitú tému, tak si ju premyslí, preštuduje a potom za ňou stojí. A tá téma má vždy spätnú väzbu naňho, lebo ňou sa rozvíja. V tomto sa musia naši katolíci, podľa mojej mienky, ako aj ostatní veriaci zorientovať a duchovne vyzbrojiť, ak chcú dnešnú situáciu zvládnuť psychologicky a nábožensky. Lebo je pre nich absolútne nová! Takže ja si nemyslím, že by to bolo horšie, a vy to viete takisto. Príležitosť ukáže, aký je náš človek v skutočnosti.

BLAŽEJ BELÁK: - *Po tom všetkom, čo sa tu do nášho človeka „nastekalo“ a nahromadilo...*

Anton Hlinka: - Áno, nahromadilo sa, a teraz, keď prišlo k pretrhnutiu hrádzi, vyšlo na povrch mnoho pre nás neznámeho. Okrem

Inšpirácie a prognózy dona Antona Hlinku

Rozhovor s Donom Antonom Hlinkom.
Bratislava 13. 11. 1991

aj štvrtý zväzok, takzvaný „bratislavský“. Nevie, či ich poznáte...

BLAŽEJ BELÁK: - *Mea culpa, mea culpa! – iba malú časť. Ospravedlňujem sa. Ale tie, čo som počúval, považujem, a nielen ja, za ozajstný skvost...*

ANTON HLINKA: - Netreba! Chcem však o svojich kázňach čosi doplniť. Mám tu kazety kázni Ozvena slova I a II. Jožko Šramek ich nahral, lebo pre ľudí býva niekedy nebezpečné, ak by vás poznali podľa hlasu! Ja som si povedal: Tým lepšie! Jožko má pekný hlas, výborný prednes, a tak mám tu ním nahovorených 35 kaziet. Keby ste ich chceli, som ochotný vám ich dať „ohrať“...Happy Birthday!

BLAŽEJ BELÁK: - *Ohrať?*

ANTON HLINKA: - Ohrať! Je to profesionálny slang aj nezvyčajný technický termín označujúci výrobu zvukových kópií. Tak, ako keď hovoríme o napísaných a prepísaných textoch a použijeme výraz „opísať“.

BLAŽEJ BELÁK: - *Ďakujem a aj druhý raz sa ospravedlňujem. Tie kázne ste pôvodne prednášali v nemčine? Alebo v inom jazyku, pre iných poslucháčov?*

ANTON HLINKA: - Spravidla po slovensky aj po nemecky.

BLAŽEJ BELÁK: - *Je situácia človeka veriaceho alebo aj neveriaceho na Západe a u nás čímsi porovnateľná? Alebo tie kázne, ak boli v nemčine, museli byť v čomsi iné? Keby ste ich tvorili dnes...*

ANTON HLINKA: - Tvoril by som ich takisto, pre Slovákov v slovenčine, pre Nemcov v nemčine! Tu musím podotknúť, že normálny kňaz, aj nemecký, si nie vždy nájde čas na 15-20 hodín prípravy na kázeň a na poctivé štúdium témy. To vám musím povedať otvorene, a je to pravda. To nie je nejaká samochvála, len číre konštatovanie, že z rozličných kútov Mníchova

následne písomné spracovanie?

ANTON HLINKA: - Poviem to tak: Ja som si vždy napísal cieľ, ktorý chcem určitou témou dosiahnuť. Napríklad moja prvá kázeň po návrate na Slovensko bola, ako katolíci, alebo ako veriaci pomôžu tomuto národu zvládnuť novú spoločenskú a politickú situáciu. Druhá téma: Tu nestačí len volanie po spravodlivosti a organizovanie spoločenského života, tu treba viac lásky, tu treba čosi viac ako zjednotenie, tu treba najst' cestu jeden k druhému. Tretia téma: Musíme zmeniť sami seba! Rekvafikovať našu osobnosť! A štvrtá téma? Veľmi pravdepodobne pôjdem na to z iného hľadiska, a to: Kresťania buďte also wacht! – stále mi idú na um tie nemecké slová – buďte ostrážiti, aby ste nestratili tie hodnoty, za ktoré ste trpeli, lebo žijeme v takej konfúznej situácii, že niektorí ľudia bojujú o holý život a holú existenciu, pre ktorú strácajú vzťah k hrdinským dobám (z užšieho hľadiska), a s ním duchovnú náplň, ktorú v nich získali.

BLAŽEJ BELÁK: - *Sú aj také mienky, že duchovná situácia slovenského človeka v súčasnosti je horšia ako pred osemdesiatym deviatym...*

ANTON HLINKA: - Na prvý pohľad je to tak. Ale vy dobre viete, že ani dobro, ani zlo sa neimprovizuje. To zlo, čo my tu teraz konštatujeme, tu bolo vnesené len sčasti zvonka. A aj v správani katolíkov, aj tých zbožných, bola hodná dávka farizejstva, v tom ohľade nevyhnutného. Ľudia museli svoj názor skrývať, museli to svoje náboženstvo držať pod mericou, ako sa hovorí vo Svätom Písme. A keďže kresťania nemali možnosť stretnúť sa v diskusii, alebo ju mali len zriedkakedy, s neveriacimi alebo polovičiarmi, alebo štvrtveriacimi, tak zmizla z nich kresťanská odvaha, odvaha vyznať vieru, a vyznať ju inteligentne! Oni vlastne nikdy neboli „gefördert“ – čiže vyzvaní vyznať. Keď je človek vyzvaný čo len

toho my sme sa nepoznali – katolíci sa nepoznali medzi sebou. Poznali sa len v malých skupinách, často nepoznali ani svojho kňaza, mnohokrát s tým kňazom ani nehovorili. Takže je dosť ťažko porovnávať situácie, ktoré sú inkommensurabilné! Rozdielne sú nielen situácie, ale aj sociálne rozdiely, politické napätia a psychologické rozpoloženia ľudí za socializmu a v demokracii.

BLAŽEJ BELÁK: - *Môžeme predpokladať, že tento vývin, tieto zmeny a zmätenosti sa obrátia k lepšiemu? Kedy? A čo všetko sa musí stať?*

ANTON HLINKA: - To bude závisieť aj od ľudského elementu, ktorý je taký, aký je. Predstavujú ho profesionáli bez lásky! Ale aj naši kňazi sú na súčasnosť zle pripravení. A čo najhoršie – aj naši laici! Opakujem, tí, čo by sa mali do zvládania zmenenej situácie aktívne zapojiť, stali sa dnes údržbarmi! Na to, aby sa pokúsili zvládnuť túto situáciu a zamerať sa na celonárodnú alebo na celocirkevnú obnovu, musia mať jasný pojem o veci. Naši kňazi vo všeobecnosti nemali možnosť siahnuť za knihami ani príležitosť navštevovať univerzity, mať profesorov, ktorí by im mohli dať veľké idey a zabezpečiť bezprostrednú profesionálnu prípravu či aspoň trochu jasnejšie predstavy, ako spájať všetky tie teologické, filozofické a psychologické poznatky, prípadne robiť syntézy, a tak trochu pomôcť ostatným utvárať si svetonázor. To asi nebudeme môcť vôbec u nás o č a k á v a ť v týchto prvých rokoch! Azda potom, keď prídu a vyrastú noví ľudia...

BLAŽEJ BELÁK: - *A v čom máme výhodu my, Slováci, oproti tým, čo majú za sebou desaťročia slobodného vývinu, otvorenej diskusie? Výhodu oproti tým, čo majú k dispozícii poznatky európskej i domácej vedy a literatúry, o ktorých hovoríte vy?*

ANTON HLINKA: - Máme výhodu

dvojakú: že tu sa zachovalo ešte čosi také ako dôvera v to, čo tvorí podstatu kresťanského nazerania a zamerania. Výhodu, že sa tu zachoval záujem o vieru. Lebo na Západe, najmä tam, kde som žil, najmä v Nemecku a v germánskych krajinách ten záujem úžasne poklesol a zdá sa mi, ešte stále klesá. Totiž nie Cirkev, ale záujem o náboženstvo a počet veriacich, schopnosť podrobiť sa a prijať učenie Cirkvi, prijať kresťanstvo v celom rozsahu klesá. Pre nás je aj tu jedna výhoda, že ak budeme mať otvorené oči a budeme sledovať ten vývoj, mohli by sme si osvojiť tie skúsenosti pre ten čas, keď aj u nás na naše dvere začne klopať podobný teoretický alebo náboženský liberalizmus. Toto je tá výhoda. Výsledok bude závisieť od toho, ako budeme vedieť podchytiť veriacich, v týchto časoch prechodu. Lebo ak sa ich zmocní dajaká kolektívna frustrácia Happy Birthday – a ja mám strach, že sa takých ľudí zmocní – tak príde k veľkému odpadu.

BLAŽEJ BELÁK: - *A následky?*

ANTON HLINKA: - Mám strach, že by Slovensko stratilo svoju tvár, že by sa znova dostalo do područia čohosi nie svojho a nebolo by schopné určovať svoju vlastnú budúcnosť a kryštalizovať cez procesy, potenciály a hodnoty, ktoré sú typické pre každý národ. Inými slovami, Slovensko by prišlo o vývinové možnosti, ktoré v tomto národe sú. Je to národ nadaný, a keď ho porovnáme s inými národmi, nemusí sa naozaj červenat'.

BLAŽEJ BELÁK: - *Toto vedomie Vás posilňovalo aj vo vyhnanstve?*

ANTON HLINKA: - Istotne. Lenže musím povedať, že ja som bol vždy Hlinka menom a Hlinka srdcom! Vždy mi išlo o tento národ. Aj v kázňach a prednáškach som sa usiloval stať v službách tých, ktorí nemali nijakého advokáta, ktorých by sa ktosi bol ujal... Aj preto som odmietal v rozhlase obraňovať Čechov alebo iné národy. Keď sa dostal do väzenia nejaký český intelektuál alebo český kňaz, tak mu stáli k dispozícii najväčšie zahraničné tlačové orgány: Frankfurter allgemeine Zeitung, Die Welt („aus Bonn gesehen“) alebo Die Zeit, či Figaro alebo Le Mond atď., kdežto keď sa niečo stalo Slováčikovi, tak sa o neho nikto ani nezrel! Mne to vyčítali aj ľudia z Bratislavy, že sa obmedzujem len na Slovákov. Ja som im odpovedal: Bránim tých, ktorých nikto nebráni! To je moja česť a od tohto neodstúpim! Pripomínam jeden aspekt, čo ma viac dynamizovalo, ako znechucoval – skutočnosť, že tú politiku, ktorá sa v zahraničí robila, okrem malých výnimiek, robili ľudia bez rozhladu – politika politických prostáčikov... Nevie, kto nám viac uškodil, či dobrá vôľa a nadšenie politických hlupáčikov, alebo zloba politicky síce rozhladených, avšak večných Českoslovákov... Lebo vskutku tí takzvaní Hejslováci, ktorí chceli za jeden deň dosiahnuť všetko a krútili valaškou nad hlavou, neboli schopní sadnúť si, pouvažovať nad taktikou, nadviazať styky s poslancami, s vládamy atď., a preto ich plány nemali absolútne nijaký zmysel. Toto bolo dôležité: získavať dobré meno Slovákom u vlád, písať do zahraničných novín, písať knihy, redigovať časopisy, vydávať, robiť prednášky, spriatelieť sa, mať styky s profesormi histórie,

z politológie, mať styky s aktívnymi politikmi! Mňa raz napadol jeden kňaz, ktorý mi chcel vydať knihu – už je v nebi – a žiadal odo mňa, aby som organizoval púť do Altöttingu, na miesta, kde bol zavretý prezident Tiso. Ja som mu odpovedal: Ja to robiť nebudem, lebo som presvedčený, že by som išiel proti Tisovej vôli! On je dnes pre mnohých ešte stále červené súkno. Ja som si istý, že Tiso je mučeník a ja ho nesmierne obdivujem! Ale z lásky k nemu pomlčme o ňom!

BLAŽEJ BELÁK: - JEDNOZNAČNE?

ANTON HLINKA: - Čo tým chcem povedať: Že medzi nami bolo dosť nadšencov a bolo aj dosť inteligentných ľudí. Ale mnohí aj najinteligentnejší pracovali bez plánu. Najprv urobili čosi výnimočné a potom pol roka mlčali. Alebo pracovali rok-dva a dost. Pritom bolo treba na myšlienke pracovať dlhodobo, povedzme 5 až 20 rokov, s jasným povedomím... Ja som sa nemohol politicky jednoznačne angažovať, ale pri všetkej skromnosti sa odvážim povedať, že som urobil známym meno Slovákov práve prostredníctvom utláčaných, väznených a mučených katolíkov. Robil som tak, aby sa o nich dozvedel svet. Keby mali naši politici takýto plán, a ja som im to stále zdorazňoval... Nechcem tu hovoriť mená, ale poznáte niektorých z týchto politikov?

Sotvaktori boli schopní nadväzovať styky s ľuďmi, ktorí nám mohli pomôcť z kaše, ktorí by nám boli otvárali dvere do State Departmentu alebo k zahraničným ministrom...

Chcem povedať len jeden príklad. Našiel som si cestu pri poslednej návšteve kancelára Kohla v Prahe. Povedal som mu: Prosím vás, opýtajte sa, keď prídete k Tomáškovi – viem, že idete ku kardinálovi Tomáškovi –, poprosíte ho, že by ste sa chceli rozprávať aj s biskupom Korcom! Lebo od Tomáška sa dozviete iba to, čo ste počuli už pred rokom, pred desiatimi, lebo to je už starý človek a opakuje sa. Ale keď chcete vedieť, aká je náboženská situácia v tejto krajine dnes, chodte za biskupom Korcom! A okrem toho, hlavné mesto náboženské v Česko-Slovensku je Bratislava! Tu je ťažisko všetkých iniciatív!

A on prišiel a naozaj požiadal Tomáška, že by sa chcel stretnúť s Korcom. A to mu neprešlo – lebo ho odhovoral sám Tomášek!

BLAŽEJ BELÁK: - Tú charakteristiku niektorých Slovákov žijúcich v zahraničí by sme mohli aplikovať hádam aj na situáciu doma. Mám na mysli neschopnosť niektorých politických síl prispôbovať svoju taktiku realite.

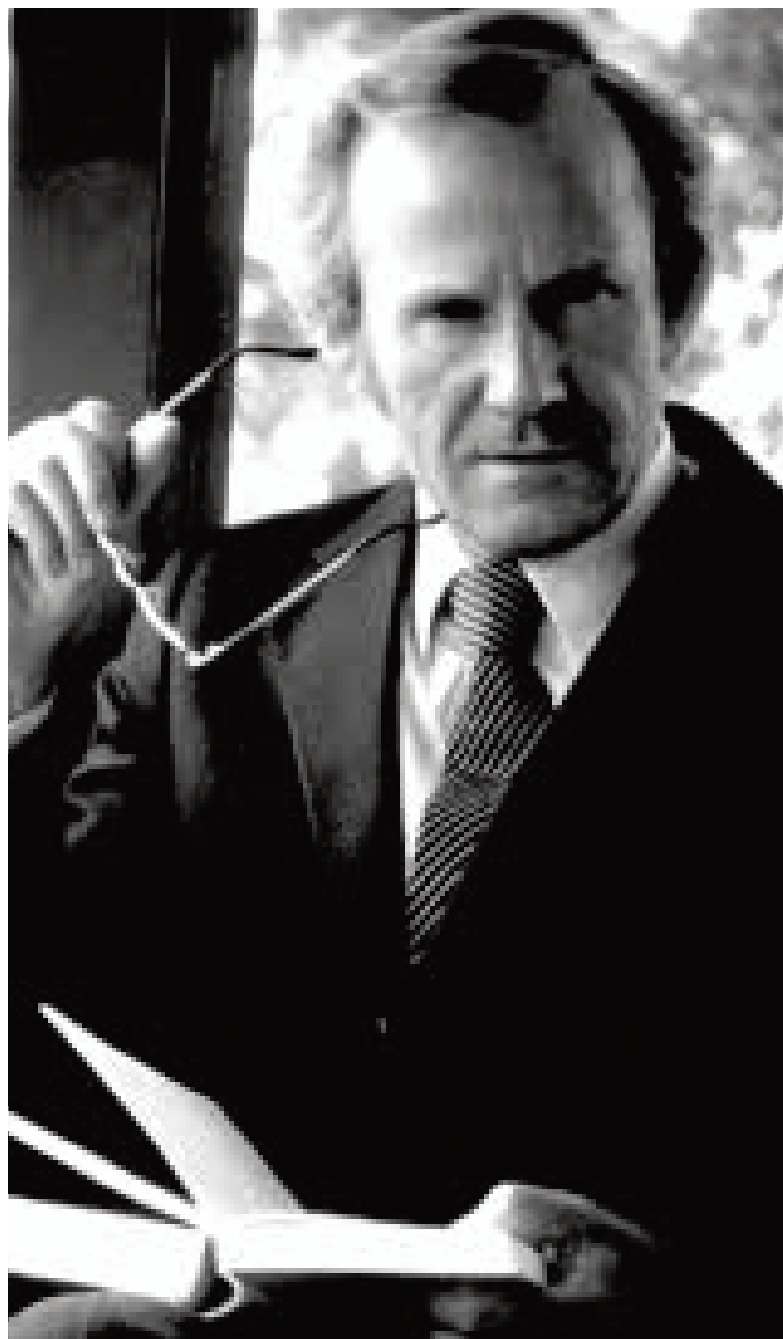
ANTON HLINKA: - Na ospravedlnenie našich ľudí treba povedať, že 40 rokov sa tu vlastne ani myslieť nesmelo, nieto ešte študovať a plánovať. A politológie nebolo nijakej. Zdalo sa nám, že tento systém bude trvať 200 rokov.

BLAŽEJ BELÁK: - Vedeli ste vy, alebo tušili, čo sa stane?

ANTON HLINKA: - Nie, ja som nikdy nepočítal, že sa vrátim. Bol som presvedčený, že aj umriem v zahraničí. Lebo kto sledoval všetky tie siločari, ktoré určoval politický beh tohto sveta, tak vždy mu vychádzal ten istý výsledok – zachovať status quo, totiž čiaru Štetín–Terst. Tak ako sa po 1. svetovej vojne za-

chovala čiara Leningrad–Istanbul. Nikdy som novú čiaru nepredpokladal, že by sa to zmenilo. Ale viem, že v dejinách to býva tak: tí, čo majú v rukách moc, raz urobia tragickú chybu, tak ako ju robia tí, čo sa niekam vlámu, teda gangstri. Nestvuje dokonalejší zločin. To vieme z kriminológie. Vždy je tam vofajaký lapsus, vofajaký ohorok cigarety, vofajaký kúsok látky alebo tam odpadne gombík a z toho sa začína vyšetrovanie.

BLAŽEJ BELÁK: - Čo bolo v pri-

pade komunizmu tým ohorkom?

ANTON HLINKA: - Vypočítavosť jedného herca.

BLAŽEJ BELÁK: - Kto to bol?

ANTON HLINKA: - Ronald Reagan! Možno z vlastnej hlavy alebo vďaka svojim poradcem si povedal: My musíme dozbrojiť! Všetci to pokladali za nezmysel a povedali: komediant! Bol však prvým človekom na svete a mal asi dobrých poradcov. Išiel do toho. Sovieti videli, že Američania to berú vážne, tak sa pustili dozbrojovať aj oni. Až prišli na určitý limit. A vtedy sa dostal hore jeden človek, ktorý vie rozmýšľať, a hoci myslel, že dostane svet, ako komunisti vždy mysleli, že svet zaskočia (veď Lenin to povedal tým slávnym „štrantom“, že teda im darujú aj štranok, na ktorý ich obešia), ale tentokrát sa prerátali vo vlastných ľuďoch. Gorbačov videl a musel uznať: tu môže padnúť komunizmus, ak sa chce zachrániť ríša. Ale nezachránila sa – ani ríša, ani komunizmus! Jednoducho tam sa prišlo na určitý limit.

BLAŽEJ BELÁK: - A akú úlohu pri-

tej zmene môžeme pripisovať Duchu Svätému? Napríklad účinkom pravoslávia v myslení a citení ruských politikov?

ANTON HLINKA: - Práve v tom bola Prozreteľnosť, že najväčšiu moc mal v danej chvíli Michail Gorbačov. Nazdávam sa však, že pravoslávie tu nezohralo dajakú dôležitú úlohu. Ale tak ako u Hitlera, ktorý urobil tragickú chybu tým, že sa neuspokojil teritóriom, v ktorom bol a zosilnel, urobili chybu aj komunisti tým, že vstúpili do súťaže so Západom, čím mu vlastne vyšli v ústrety. Môžeme

a na Považskú Bystricu, kde ste vyrástli.

ANTON HLINKA: - Ja som mal veľmi, veľmi šťastné detstvo, dá sa povedať. Mal som otca, ktorý bol systematicky mysliaci a prakticky konajúci človek. V roku 1918, keď sa zázračne vrátil z vojny, nemal nič okrem dvoch pracovitých rúk. V priebehu ôsmich rokov mal v Považskej Bystrici obchod a v priebehu 15 rokov postavil v meste dvojposchodový dom a bol v meste vážnym obchodníkom. Ale pritom vždy dobrým človekom.

BLAŽEJ BELÁK: - Koľko rokov ste mali, keď ste ako dedinský chlapec prišli do Považskej Bystrice?

ANTON HLINKA: - Bol som v prvých triedach ľudových. Valaská Belá mi však ostala navždy akýmsi citovým puzdrom, ktoré si chránim. Tie krásne hory, tie údolia, tí krásni a múdri ľudia, celý ten krásny kraj, so vzduchom takým čerstvým ako na tretí deň stvorenia! Taký je tam doteraz. No a Považská Bystrica? Je mojou druhou zásobárňou krásnych spomienok. Bývali sme na prvom poschode nášho domu. Dole mal otec obchod a ja som bol všade slobodný ako vták. Mama si vždy myslela, že som s otcom, otec si myslel, že som s mamou. A ja som bol, prirodzene, na ulici, s kamarátmi. Vystrájali sme pestvá, celý deň sme hrali hokej a také veci. To malo, prirodzene za následok, že som sa zle učil, kým som sa nedostal, úplne omylom, do seminára v Šaštíne... Prv než som mal ísť do seminára, stretli sme totiž pána kanonika. A tomu mama povedala: Mój Toníčko pôjde do seminára! A on: Váš Tonko, pani Hlinková? Škoda peňazí!

- Že prečo?
- Neučí sa, pani Hlinková!
- On sa neučí?

Mama však povedala, a mamy najlepšie poznajú svoje deti: – Skúsme to!

BLAŽEJ BELÁK: - Prišiel Šaštín...

ANTON HLINKA: - To bola veľmi šťastná voľba. Saleziáni v Šaštíne boli naozaj schopní prispôbiť sa k mladým ľuďom, vyjsť im v ústrety v tom, v čom sú ich normálne túžby – šport, hudba, vychádzky, veľa spevu. Hrávali sme divadlá, ba aj operety, skutočné operety! Ešte si pamätám všetky piesne, mnohé výjavy... Každý rok sa hrávala aspoň jedna alebo dve spevohry aj pre pútnikov na veľkom dvore. Naraz tam bolo aj 5.000 pútnikov. Videli napríklad pôvodné hry Podivná socha, Rybári, rybári, V Tajomnej Indii či Zámocká myšička alebo Železný mních (o hrade Lietava). Všetko sa to viaže na Jozefa Strečanského – profesora v Trnave, o ktorom sa odvažujem povedať, že to bol geniálny učiteľ! Geniálny! Vedel vytĺcť z mladých ľudí to najcennejšie – tvorivosť, a vedel úžasne fascinovať mladých, nadchnúť ich za dokonalosť hudby. Pritom to bol katolícky kňaz so svojimi pastoračnými povinnosťami... a nebolo kázne, kde by nebol uviedol príklad zo života...

BLAŽEJ BELÁK: - Hudba a divadlo sú aj dnes azda najpríťažlivejšími prostriedkami výchovy a vzdelávania mladých.

ANTON HLINKA: - Isteže. Dnes však treba voliť inú štruktúru výchovy a vzdelávania, pretože do hry vstúpil štátny vzdelávací systém

a zásadne novú úlohu hrajú médiá. Najradšej by som tu použil nemecké slovo „Bildung“ v tom, zmysle, ako sa vzťahuje „Bild“ čiže „obraz“ na „Bildung“ čiže dávať ľuďom obraz-vzor a tým ich vzdelávať.

BLAŽEJ BELÁK: - Rusi majú na vzdelávanie rovnaké slovo „obrazovanie“ odvodené takisto od slova „obraz“...

ANTON HLINKA: - Áno, „Bildung“ je doslova „obrazovanie“ – vytváranie obrazu podľa istého pozitívneho vzoru. Moja dizertačka bola práve na túto tému. Ale vychádzal som najprv zo štruktúrnej analýzy a dospel som k teoretickému podloženiu učenia o takzvanom „bildungu“ ako systéme. V súčasnosti musíme siahnúť za novými metódami tohto „bildungu“ či „obrazovania“. Hej, patrí sem aj šport, ale my nebudeme môcť nikdy konkurovať štátu alebo mestu našimi možnosťami. Pousilujem sa na túto tému napísať aj malú etickú štúdiu o vzťahu vzdelávania a vytvárania svetonázoru, pretože vzdelaný človek je človek, ktorý má svetonázor, a to je už transcendentálny vzťah! Za vzdelaného človeka treba pokladať toho, „der gebildet ist“ – ktorý je „zobrazený“, čosi v ňom je „zobrazené“, a to je naozaj príliehavé slovo.

BLAŽEJ BELÁK: - Vzdelaný, čiže sformovaný na „obraz“ Boží“?

ANTON HLINKA: - Aj to je podnetné. Aj zdanlivo jednoduché české slovo „dělát“ má v tejto súvislosti silný obsah. Všimnime si odvodeninu „obdělát“ – obrobit' a slovo „obdělání“ čiže v našom zmysle obrozený-kultivovaný (záhon pole), čo je dobrá paralela k vzdelanému človeku.

BLAŽEJ BELÁK: - Vzdelanému vo vedách, remeslách aj v umení. Pokiaľ ide o Váš vzťah k umeniu a umeleckej literatúre?

ANTON HLINKA: - Pozrite, ja mám vzťah k nej veľmi osobný, ale nepokladám sa za literáta, ani som sa nikdy nepokúšal o niečo podobné. Napísal som iba niečo ako životopisnú črtu s názvom Keď zakvitne rumovisko, ale to nie je umelecká literatúra v konvenčnom zmysle. Vydal som aj knihu Nebeský chrt – Strmeňov preklad veľkej epeje od Francisa Thompsona. Strmeňa som prosil ja, aby to preložil. A keďže jeho preklad v niektorých miestach je naozaj lepší ako pôvodný text, hoci je ťažké dosiahnuť výšku Thompsona, ktorého možno klásť vedľa Shelleyho, vedľa Byrona, urobil som všetko na jeho propagáciu a ten istý text som vydal paralelne anglicky aj slovensky a ku knihe som napísal aj dlhý prológ a dlhý epilóg. A pokiaľ ide o literárny jazyk – vo všetkých svojich knihách, štúdiách a kázňach som sa usiloval písať peknou a bohatou slovenčinou. To znamená, aby to nebola iba tzv. „suchá vec“. Ak dovoľíte, Gorazd Zvonický mi v jednom z posledných listov napísal toto: „Vieš čo, tie tvoje knihy Ozvena slova to je poézia...“ Ja to, pravdaže, nemôžem takto posúdiť, ale vždy som chcel, aby ľudia mali zážitok z reči. Aby to malo silu v sebe. Ja som to nepustil z rúk, kým to neobstalo pred mojou. Ja som malý z tohto aspektu, ale nech to obstojí aspoň pred mojou! Dobré písať, to som sa učil od Nemcov.

(Pokračovanie na 9. strane)

Jakub Ján si vo veliteľstve najviac rozumel s Kristiánom Branisom. Nespájal ich len spoločný svetonázor, ale i záujem o národné dejiny. Prišlo poobedie neskorého augustového leta, keď sa v kancelárii generálneho štábu ocitli sami dvaja. Podplukovník Litecký si na ten deň zobral dovolenku, Gustáv Taron dávno zdúchol nevedno kam. Ruch v susedných úradovniach tiež utíchal a Branis nevyzeral, žeby sa niekam ponáhal.

„Pán major, keď sme tu teraz takto osamote,“ oslovil Ragal „kolegu“, „môžem sa vás spýtať na váš názor na začiatok našich slovenských dejín z obdobia Moravskej ríše a príchodu cyrilo-metodskej misie? Už dávnejšie toto obdobie študujem a v Trame mi jeden môj priateľ dal nové podnety na rozmyšľanie. Viem, že sa oň tiež zaujímate.“

„Samozrejme, pán podporučík, dokonca vám môžem povedať, čo sa zistilo len nedávno,“ viditeľne ho téma zaujala a so svojou stolíčkou sa celkom obrátil k Jakubovmu stolu. „Ten začiatok by sme mali posunúť. Doteraz prevládala nemecká verzia etnogenézy Slovanov a Slovákov, vraj prišli do Európy len v piatom storočí. To však mohla byť len posledná vlna pri veľkom sťahovaní národov. Táto teória, ktorej sú doteraz plné učebnice, sa ukazuje ako mylná. Nastáva čas, aby Slováci a Slovania priniesli pravdu aj na pole histórie. Nie je ona učiteľkou života?“

„Čo ste sa dozvedeli o našich najstarších dejinách?“

„Veľmi zaujímavé, až prevratné veci. Vychádzajú z nespochybniteľného prameňa a tým je genetická analýza, a nielen z nej. Viacerí robili veľkoplošnú genetickú štúdiu obyvateľov našich oblastí a zistili prekvapujúce skutočnosti. Predovšetkým, že pôvodným obyvateľstvom celej Karpatskej kotliny sú Slováci, ktorí sa vtedy volali Sloveni.“

„Áno, z toho názvu nám doteraz zostalo pomenovanie pre ženy Slovákov – Slovenky a prídavné meno slovenský. Podobne názov krajiny – Slovensko.“

„Presne tak,“ pritakal major. „Ide o rozbor DNA, ktorý má veľmi presnú výpovednú hodnotu. Zistilo sa, že až osemdesiat percent Slovákov zdedilo svoje gény po slovenských predkoch, ktorí v oblasti severokarpatského oblúku a pridunajských nížinách žili už šesťtisíc rokov pred Kristom. Teda starí Slováci obývali strednú Európu už pred osemtisíc rokmi. Slováci sa takto stali rekordérom v etnickej autenticite – aj v porovnaní s inými európskymi národmi. Máme potvrdenú skutočne dlhovekosť slovenskej etnogenézy, nijaké iné etnikum ju nemá, porovnávať sa s nami môžu len súčasní obyvatelia Walesu. Tam sa podobným genetickým výskumom potvrdilo, že sedemdesiat percent má gény svojich predkov, ktorí obývali ich krajinu štyritisíc rokov pred Kristom. Tak je potvrdená autochtónnosť slovenského etnika v strednej Európe.“

Z iných genetických štúdií vedci vypozerovali, že napríklad absolútna väčšina populácie susednej Maďarskej republiky, ktorá sa teraz nachádza na pôvodnom území starých Slovákov, nie je etnicky maďarská, len päť percent, ale slovenská. Viac ako polovica súčasných jej obyvateľov má slovenské gény, zvyšok tvoria germánske, valasko-románske a iné európske. Jeden profesor, renomovaný genetik, akurát tu mám ten článok,“ vytiahol ho zo šuplíka, „potvrdil, že Maďarsko v Európe je anomáliou, jazyk je ázijský, ale obyvateľstvo európske, vo veľkej väčšine slovenské. Občania Maďarska sú majoritou pomad'arčení Slováci.“

„Tak napokon pravda o násilnej i nenásilnej maďarizácii predsa vychádza na svetlo...“

„Áno, cez vedu, genetiku. Dokonca sa potvrdzuje, že oblasť karpatskej kotliny so srdcom na Slovensku tvorila pravlast' Slovanov, z ktorej potom migrovali na sever, severozápad, juh i východ. Slováci sú pôvodní obyvatelia starého kontinentu.“

„Škoda, že sa pádom Devína nezachovala pre Slovanov jednotná slovenská reč, stará slovenčina, ktorú kodifikoval Cyril s Metodom pre starých Slovákov a položil jej základy v jazyku – preklade Biblie a v liturgickom

slávení Obety Krista, ale sa ďalej diferencovala. Možno sme mohli mať dokonca jednotný a silný slovenský a slovanský štátny útvár či ríšu, ktorá by neskôr mohla lepšie odolávať napríklad nájazdom moslimov a tlaku islamu z juhovýchodu. Ale aj tak sa slovenčina dostala do základov každého slovanského jazyka.“

„Vidím, že aj vy idete správnym, pravdivým smerom. Dôkazom starobylosti Slovanov a ich jadra starých Slovákov je aj slovné bohatstvo jazyka, voľný slovosled, vrcholne presná reč. Takého dokonalého jazyka na Západe niet, jeho reči musia mať napríklad pevný slovosled, lebo by im ľudia nerozumeli.“

„To vám z angličtiny i nemčiny môžem len potvrdiť. Podotýkam, že Cyril hovoril o Bohom zjavených písmenách, a tam sa dotýkame dokonalosti Stvoriteľa.“

„Áno, o starobylosti Slovákov svedčí predovšetkým ich jazyk, ktorý je rozvítý do najmenších podrobností a nuansov, nanajvýš rýdži a osobitý. Je veľmi starý a presný. Už Šafárik pred dvesto rokmi hovoril,“ pozrel do papiera, „že taký pôvodný, samostatný, čistý, rečnícky

vystihuje mravná povaha, boli pripútaní k rodnej hrude, na rozdiel od kočovníkov a násilných nájazdníkov, ktorí sa v nejakých časových obdobiach vrátili do Karpatskej kotliny. Starí Slováci boli historikmi charakterizovaní ako natrvalo usídlený národ. Slováci-Slovania si nepodrobovali iné plemená, boli mierumilovní a pohostinní. Už najstarší historici ich opisujú ako úprimných a prostých, bez zlomyseľnosti a ľstivosti, zameriavali sa na rodinu. Byzantský historik uvádza, že medzi starými Slovákami a Slovanmi je demokracia, vláda ľudu; nemali nad sebou despotu či panovanie samovládcu. Usporiadanie spoločnosti bolo oddávna ľudovládne čiže demokratické, v rukách ľudu bola aj správa vecí verejných. Základ spoločenstva tvorili rodiny, rody a kmene. Mali sme svoje hierarchické rozlíšenie: rab, dušník, dvorník, igric, starešina, bojar, župan (župani boli správcovia jednotlivých hradskejých žúp), veľmož, vlydka, knieža. Poradným orgánom kniežat bol snem, na ňom sa zúčastňovali členovia rady, župani a príslušníci vojenských družín vládcov. Starešinovia rodov si volili

manov a Grékov. Východní zostali slobodní, čo odnepamäti niekoho dráždí a doteraz je to tak.“

„V učebniciach prevláda náuka o vstupe Slovanov na starý kontinent, odkiaľsi.“

„Nemecká teória o príchode Slovanov do strednej Európy je vedecký mýtus. Svoje slovo dostala v devätnástom storočí aj politika. Slovania sú praeurópsky národ. Rusi i iné slovenské národy majú staré letopisy, ktoré obsahujú povesti o prastarom živote na Dunaji, v srdci Európy. Táto skutočnosť sa odovzdávala z generácie na generáciu. Zo slovenskej pravlasti sa druhotne rozšírili na sever od Karpát do poľských zemí, na severozápad – Česi a Lužickí Srbi, takisto na juh, a dnes nás udivuje aj ich veľké rozšírenie na východ – na celú Ruskú rovinu až do Podnepria.“

Nestor v jedenástom storočí uvádza, že starí Slováci a Slovania obývali stredodunajskú pravlast' už za čias apoštolov a odtiaľ sa Slovania rozšírili do určených smerov. Podobné správy o starobylosti slovenského národa v Karpatskom oblúku píše aj iní stredovekí dejepisci – poľskí i českí. Slovania si uchovávajú

ŠTEFAN PATRIK KOVÁČ

Slováci sú jadrom Slovanov

dokonalý, bohatý, na toľko nárečí rozvetvený jazyk (uvažoval už v celom slovanskom rámci), nemohol nijako vzniknúť bez pôvodného, samostatného, prastarého jazyka. Pojem slovenský pôvodne značil slovanský, tento pojem pochádza z čias praslovanskej jednoty.“

„Slováci majú hodnoty zapísané do génov.“

„Odjakživa Slovákov i všetkých Slovanov

kniežatá. Tí boli na najvyššom stupni spoločenskej hierarchie a v danom období bol titul kniežatá adekvátny latinskej hodnosti rex, teda kráľ.“

Starí Slováci i Slovania boli ľudia slobodní, dávajúci slobodu i iným. Nevoľníctvo a podrobenie prišlo k západným Slovanom až neskôr od Nemcov a k južným Slovanom od Ri-

manov a Grékov. Východní zostali slobodní, čo odnepamäti niekoho dráždí a doteraz je to tak.“

„Nielen z genetiky sú dôkazy, že starí Slováci tvoria najstaršie a najpôvodnejšie jadro Slovanov. Dôkazov je mnoho, pozrime sa napríklad na jazyk. Slovenčina dodnes stojí v strede slovanských nárečí. Kto chce preniknúť do tajomstiev slovanských jazykov, najlepšie mu je začať slovenčinou. V nej sa ukrývajú ostatné jazyky Slovanov, v nej majú svoj základ, stred. Stará slovenčina pochádza z čias praslovanskej jednoty. Kedyśi ‚slovenský‘ znamenal ‚slovanský‘, pojmom Sloven, novšie Slovák, sa prv označoval Slovan vo všeobecnosti. Dnešní Slováci a Slovenky sú priamymi potomkami moravských Slovenov. Oni sú to. Moravskú ríšu obývali starí Slováci.“

„Mňa fascinuje slovenčina ako taká. Najkrajšia reč na svete.“

„Nielen z genetiky sú dôkazy, že starí Slováci tvoria najstaršie a najpôvodnejšie jadro Slovanov. Dôkazov je mnoho, pozrime sa napríklad na jazyk. Slovenčina dodnes stojí v strede slovanských nárečí. Kto chce preniknúť do tajomstiev slovanských jazykov, najlepšie mu je začať slovenčinou. V nej sa ukrývajú ostatné jazyky Slovanov, v nej majú svoj základ, stred. Stará slovenčina pochádza z čias praslovanskej jednoty. Kedyśi ‚slovenský‘ znamenal ‚slovanský‘, pojmom Sloven, novšie Slovák, sa prv označoval Slovan vo všeobecnosti. Dnešní Slováci a Slovenky sú priamymi potomkami moravských Slovenov. Oni sú to. Moravskú ríšu obývali starí Slováci.“

„Je to tak.“

„Dnešné Slovensko je len malou časťou starej slovenskej ríše z deviateho storočia. Keď uvážime kráľovstvo Rastislava s centrom v Devíne čiže Bratislave, Svätopluka v Nitre, Koceľa v Blatnohrade v Panónii... to všetko Nestor nazýva Slovenská zem.“

„Toto dedičstvo sa musí začať učiť na slovenských školách.“

„Sme originálnym, pôvodným pozostatkom veľkého národa, ktorý v deviatom storočí patril medzi najväčšie.“ Kristián spojil bruška prstov dvoch rúk. „Okrem toho, Slovinci sú najstaršie jadro Slovanov.“

„Slovenské školy by mali prispôbiť učebné osnovy starším i novým zisteniam vedcov a oni by mali ísť s najnovšími zisteniami na medzinárodné fóra. Zčať musíme profesorom Jánom Stanislavom a Šafárikom.“

„Je to nevyhnutnosť,“ pritakal Branis. „Len keď uvážime... už pred misiou Cyrila a Metoda bol starý slovenský jazyk na tú dobu tak kultivovaný, že do neho mohli uskutočniť preklad Biblie. Z toho jasne vyplýva, že sa musel nachádzať na vysokej úrovni. Avšak skutočný rozmach slovenského jazyka a písomnosti nasleduje až vznikom prvého Slovenského písma. Ten systém grafém až neskôr nazvali Chorváti hlaholikou.“

„Áno.“

„Len si to uvedomme. V roku 863 prebehla prvá kodifikácia slovenského jazyka. Pravým skúšobným kameňom tohto skutku bol úplný preklad Svätého písma do staroslovenčiny. Slovenská Devínska akadémia sa stala kolískou písomníctva všetkých Slovanov. Zo starej slovenčiny sa vyvinula cyrilika a neskôr azbuka. Dokonca i latinka sa na našom území určitý čas písala so slovenskou diakritikou, lebo slovenčina dodržiava dokonalú zásadu, že graféma je totožná s fonémou.“

„Tým slovenčina prevýšila grécke i latinské písmo.“

„Slováci mali zo všetkých Slovanov prvú vlastnú písmo a slovenčina sa už v deviatom storočí konštituovala ako samostatný kultivovaný jazyk, stala sa tak prameňom duchovnej kultúry všetkých Slovanov. Mali sme vytvorené prvé školstvo vo vlastnom jazyku. Stará slovenčina bola prvým slovenským spisovným kultúrnym jazykom, ktorý bol používaný a rozvíjaný u všetkých Slovanov.“

Slovenčina sa stala matkou všetkých slovanských jazykov. Stará slovenčina sa stala latinčinou Slovanov.“

„Čo je obzvlášť povznášajúce,“ tešil sa Jakub Ján, „že písomná kultúra Slovákov povstala Božím slovom, na ňom bola založená. Koľko národov sa takým niečím môže hrdiť? Azda iba Hebreji. Slovinci sú národ Božieho slova.“

„Áno, posuňme sa však od slovenského kráľovstva Rastislava ďalej do minulosti. Počiatky evanjelizácie starých Slovákov určite možno klásť do čias svätého Pavla a jeho žiaka svätého Andronika. Sám Pavol v liste Rimanom spomína podstatnú vec, že evanjelizoval od Ilýrie až po Jeruzalem. Ilýria, rímsky názov, bola časťou Dalmácie a Panónie. Hranica Rímskej ríše od približne roku štyridsať pred Kristom po rok štyristo po Kristovi viedla po Dunaji cez Vindobornu, čiže dnešnú Viedeň – nachádzala sa na slovenskom území, Carnuntum, ktoré je oproti Bratislave, Brigétiu, dnes Komárno, i Aquincum, čo je dnešná Buda-Pešť, kedysi obe časti obce boli slovenské. Jeden cirkevný dejepisec menom Orosius píše o cirkevnom sneme v Ríme v roku 251 spomína, že prišli aj biskupi z Viedne, Brigétie, teda Komárna, z mesta Carpis, ktoré bolo slovenské, dnes ležiace v Maďarsku, a dvaja biskupi spoza Dunaja, jeden z Agrie, dnešného Jágru a Zubory, teda Nitry.“

Z toho vyplýva, že semeno kresťanstva medzi starými Slovákami už kvitlo, len bolo ‚latinské‘. Skutočne revolučná vyšla misia svätých Cyrila a Metoda, lebo učenie Krista ohlasovali v reči ľudu. Dnes sa to nazýva inkulturácia.“

Na chvíľu sa v kancelárii zavládlo ticho. Slova sa ujal Jakub Ján.

„Moje úvahy, pán Branis, idú ďalej. V prítomnosti sa rozhorel boj o slovenské dedičstvo. Som presvedčený, že Slovania by mali čo najskôr oživiť myšlienku vytvorenia spoločnej platformy pri zachovaní ich národnej a štátnej suverenity. Spojiť sa do Slovenskej únie. Oprášiť túto tému, veď snahy zjednotiť sa u Slovanov vyskytli aj v minulosti, ako sa aj nedá prehliadnuť permanentné úsilie o ich rozbižanie. Išlo by o bratské zjednotenie slovanských štátov do vyššieho celku. Slovensko,

Poľsko, Chorvátsko, Slovinsko, Srbsko, Česko, Macedónsko, Čierna Hora, Bosna a Hercegovina, Rusíni, Bulharsko, prípadne Rumunsko, ktoré je pravoslávne, Ukrajina, Bielorusko a Rusko.“

„Nad touto ideou som sa, pán Ragal, priznávam, ešte nezamýšľal.“

„Myšlienku slovanskej vzájomnosti propagoval už Slovák Štúr, ktorý organizoval prvé zhromaždenie predstaviteľov slovanských národov v roku 1848. Slovanský zjazd prijal manifest k národom Európy. Viete, že sa delegáti dokonca dohodli na všeslovanskej vlajke? Skladala sa z pozdĺžnych farebných pásov v poradí: modrá, biela, červená. V Slovanskej únii by išlo o prehlbovanie kultúrnej, ekonomickej a vojenskej spolupráce všetkých slovanských krajín, ako i koordináciu vnútornej i zahraničnej politiky. Slovania sú najväčším autochtónnym európskym etnikom, v ktorom strede bije jeho srdce – Slovensko; mohli by zohrávať aj globálnu geopolitickú úlohu inšpirovanú svojím náboženstvom – kresťanstvom.“

„Kto by mal túto úniu viesť?“

„Slovensko by malo stáť v jej čele. Kvalifikuje ho na to fakt, že Slovinci sú pôvodné jadro Slovanov na strednom Dunaji, tu bola domovina všetkých Slovanov, ktorí sa rozšírili po Európe. Na túto jednotiacu úlohu nás predurčuje Devín. Devín je slovenský a zároveň slovenský Sion. Slovinci sú priami dediči cyrilo-metodskej tradície, zo Slovenska majú ostatné slovanské národy kultúru, vieru, Bibliu v domácej reči. Na centrum alebo stred Slovenskej únie predurčuje Slovensko Boh, pretože si ho vybral ako cieľ cyrilo-metodskej misie v roku 863, veď Metod a Cyril sú Petrom a Pavlom Slovanov i Európy, a zo Slovenska urobil zdroj Svetla pre ostatné slovanské národy. Slovinci vtedy dostali národnostnú suverenitu, ktorá bola legalizovaná vytvorením samostatnej slovanskej cirkevnej provincie.“

Vtedy Slovinci vstúpili do európskych dejín ako rovnocenný národ a významne obohatili ľudskú spoločnosť svojou vierou, vysokými mravnými normami a hodnotami kresťanstva, svojou písomnou kultúrou, právnym poriadkom postaveným na kresťanskej etike. Cez Slovákov sa ostatní Slovania dozvedeli o pravej slobode, ktorú môžu mať ako Božie deti. Darovali im Krista, ktorý jediný ich do nej môže doviesť.“

„Zaoberať sa týmito vecami ma fascinuje!“ nezdržal sa major.

„Slováci predišli stredovek: hlásali vieru v rodnej reči. Predbehli dobu o tisíc sto rokov: dali možnosť slovanským národom chváliť Boha v tom jazyku, v ktorom človeka naučili hovoriť jeho rodičia. Vieme, že sa v Ríme v tej dobe najmenej sedemkrát spievala liturgia po slovensky. Starí Slovinci anticipovali výsledok Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý ustanovil pre celú Cirkev prax liturgie v národných jazykoch. Slovensko sa stalo mostom medzi Východom a Západom. Stará slovenčina sa zaradila medzi štyri liturgické jazyky západnej Cirkvi a bola uznaná na najvyššej úrovni. Tak sa slovenčina povýšila nielen na literárny jazyk, ale vstúpila aj do bohoslužby, čím sa stala posvätným jazykom. Veď skutočná bohoslužba je modlitbou vychádzajúcou zo srdca človeka, len ak je slávená v reči, ktorej človek rozumie, je jeho rodná, intímne materská. V jazyku sa ukrýva duša národa.“

„Slovensko by bolo vhodné, podobne ako pre Západ Belgicko či Luxembursko.“

„Presne tak, Slovensko nemá veľmocenské ambície, je malé rozlohou, iba duchovné. Slovensko a Slovinci od nepamäti dýchali obomi polovicami plúc: západnou i východnou časťou. Panslavizmus sa musí pretaviť do katolíckeho slavizmu. To je úloha Slovenska: dokonca zjednotenie východných a južných Slovanov so západnou časťou Cirkvi a rímskym biskupom.“

Centrum tejto Únie by mala byť Bratislava ako dedička tradície Devína a slovenského kráľa Rastislava. Rovnako v minulosti, tak aj teraz môže byť toto naše stredisko podnetným stretom Východu so Západom. Práve Slovinci ako otcovia všetkých slovanských národov by mali byť na čele zmierenia a uzdravenia

porušeného vzťahu Západu a Východu, ktorý začal východnou schizmou v Cirkvi v roku 1054. Po tisícich rokoch rozdelenia je čas pozerať na výročie 2054 ako na príležitosť napraviť chyby minulosti. Slovensko s Devínom je k tomu pozvané výraznou mierou prispieť.“

„To sú veľmi podnetné perspektívy, pán podporučík!“

„Najprv sa musia zjednotiť Slovania, potom oni majú byť mediátormi zjednotenia východnej a západnej časti Cirkvi.“

„Rusko bolo sedemdesiat rokov červené, teraz sa vracia k svojim koreňom.“

„Vo Fatime 1917 Matka Božia povedala,“ nadviazal Ragal, „že Rusko po invázii cudzej ideológie z červeného zdroja rozšíri bludy po celom svete, a tie zapríčinia vojny a prenasledovanie Cirkvi. Keď sa však čas naplní, Rusko bude opäť zasvätené Bohu a Matke, znova nájde svoju kresťanskú vieru a na zemi zavládne obdobie pokoja. Avšak úplné obrátenie Ruska bude možné iba vtedy, keď dôjde k obnoveniu jednoty medzi oboma časťami Cirkvi – Západnou, katolíckou, a Východnou, pravoslávnu a gréckou.“

„Čo myslíte, kedy dôjde ku zjednoteniu katolíckej a pravoslávnej časti Cirkvi a kto ho vykoná?“

„Určite to nepríde intenzívnou činnosťou ľudí, len mimoriadnym zásahom Božej milosti. Som presvedčený, že práve Slovensko má významne prispieť k zjednoteniu Cirkvi. Je na to predurčené ako slovanský Sion, pravlast Slovanov a priamy dedič zjednocujúcej cyrilo-metodskej misie Východu a Západu. Situácia v Európe, vo svete a v Cirkvi sa dnes v mnohom podobá stavu za čias misie Konštantína a Metoda v starej slovenskej ríši Veľkej Moravy. Cirkev sa pripravuje na novú evanjelizáciu, lebo sa Európa a svetom šíri nové pohanstvo materializmu a socializmu beznádeje a konzumu. Zjednotenie Cirkvi, nová evanjelizácia a návrat Európy k viere tak úzko súvisia.“

„Na druhej strane,“ pridala ešte Ragal, „v histórii vidíme viaceré snahy o rozdrenie Slovanov, presne v intenciách hesla: rozdel a panuj, či dokonca ich ničenie. Chceli využiť aj ideológiu Marxa a Hitlera. Od roku 1920, ako ste spomínali, máme z červeného socialistického hniezda zdôvodnené napríklad desiatky miliónov zabitých Slovanov v potratoch.“

„Už v roku 1848,“ prevzal Kristián, „nemecký kancelár Bismarck povedal, nepamätám si to presne: ‚Ak chce niekto poraziť Rusko, musí od neho najprv oddeliť Ukrajinu a ďalej otočiť proti nemu ďalších slovanských ľudí, pretože len Slovania sami sú rasa, ktorá sa je schopná zničiť. Touto stratégiou môže byť Rusko porazené. Po jeho prehre zostanú tieto slovanské národy nechránené a bude ľahké ich odstrániť.‘“

„To skutočne?“

„Keby sme chceli zjednotiť Slovanov, treba najprv zahojiť rany z minulosti. Naši severní susedia si doteraz pamätajú, ako si nemeckí a ruskí socialisti rozdelili Poľsko. Katyňský les je červeným mementom marxizmu, bratské boje medzi Srbmi a Chorvátmi, odvlečenie sedemdesiat tisíc Slovákov zo Slovenska v rokoch 1944 – 1945 ruskými bolševikmi Červenej armády a tajnej služby do gulagov Sovietskeho zväzu na nútené práce, z ktorých sa vrátil len malý zlomok, uzmierenie Slovákov a Čechov pre zneužívanie ‚menšieho brata‘ v spoločnom štáte, hladomor na Ukrajinu za Stalina, zbytočné ukradnutie slovenských dedín na Spiši a Orave Poľskom... Počas histórie, aj súčasnej, je toho dosť. Slovanské národy by za vzájomné krivdy mali vstúpiť do pokánia, aby mohlo prísť národné uzdravenie. Zmiereniu Východu so Západom by mal predchádzať zmier slovanských národov navzájom a vytvorenie duchovnej jednoty na základe kresťanstva.“

„Súhlasím. Avšak sa mi zdá, akoby niekto iný tieto zranenia živil,“ Ragal sa zamyslel. „Gorbačov urobil jednu chybu: pri rozpade Sovietskeho zväzu sa mala vytvoriť bratská federácia Rusko – Ukrajina – Bielorusko.“

„Bola to príležitosť...“ prikývol major. Potom sa vrátil k začatej téme. „Západ nainfiko-

val Rusko v pamätnom 1917. dobytým morom marxizmu. Kto bol Marx? Zakladateľ ‚vedeckého‘ socializmu, s vedou to však nemá nič spoločné, ale aj rasista a antisemita, ktorý nenávidel taktiež Slovanov, podobne jeho nohsled Engels. Marx paradoxne nikdy nepracoval, bol to príživník, mučil tak ženu i svoje deti, jeho rodina doslova živorila, ale bol teoretikom robotníckeho hnutia! Mnoho hovoriaci paradox. Nepodarený Karol bol najprv parazit na svojich rodičoch, odmietal pracovať, i keď sa oženil. Zlyhával v základných veciach, nestaral sa o svoju rodinu, hladovali, neskôr neplatil nájom, súdne ich vystaňovali. Rodinu uvrhol do hroznej chudoby, natľal ruku, kto mu čo dá. Najmenej jedno jeho dieťa zomrelo pre jeho nezodpovednosť. Smrdel a zanedbával i osobnú hygienu. Dve dcéry spáchali samovraždu. Fridrich zase striedal milienky ako na bežiacom páse. To sú vzory pre koho?

Marxove či Engelsove spisy obsahujú aj také výroky, ako Je potrebné vyhľadiť Slovanov, Sú rasovým odpadom, fanatickými nositeľmi kontrarevolúcie alebo Vojnu proti nim až na smrť! Karol, ktorý položil teoretické základy ateistických diktatúr po celom svete, napísal Manifest komunistickej strany v roku 1848, Kapitál o beztriednej spoločnosti, v ktorej neexistuje súkromné vlastníctvo, bol antisemita (v smutne slávnej eseji Židovská otázka objavíme aj jeho program likvidácie Židov) a odporúčal okrem odstránenia kresťanstva aj holocaust Slovanov. Možno práve to ho na slovanských národov dráždilo – ich viera. Marx na stránkach svojich novin radil revolucionárovi počas svetového komunistického povstania šokujúcu vec – kto to z jeho spisov vyreťuje? – genocídu Slovanov, čo zrejme od veľkého Socialistu prebral Hitler, lebo podľa Karla i Fridricha nemajú v sebe revolučný zápal, ale naopak, vyznačujú sa reakčným konzervatívnym duchom. Engels dokonca vo svojom článku Maďarský boj spomína Slovákov, ktorých treba ako iné ‚reakčné slovanské národy‘ zlikvidovať.“

„Vo východnej Európe je Marx s jeho ideológiou – pre to, čo sme si tu vďaka nej užili – odsúdený, nezdá sa vám však, že na Západe zavládla renesancia, že ho tam začínajú obhajovať a vzniká neomarxizmus?“

„Nielen vy máte ten pocit. Často ho označujú za kreatívneho filozofa s veľkým rozhladom a tvrdia, že Marx nie je zodpovedný za zločiny, za ktoré zodpovedajú len jeho neverní dediči. Vraj oni len pokrivil, nepochopili jeho učenie.“

„Hľúposť. Boli jeho náukou priamo inšpirovaní, vychádzali z nej.“

„Presne tak, dá sa z Marxovej filozofie vypustiť teória triedneho boja? Tí dediči ju len dali do praxe. Karol sa nikdy viac nemýlil, ako keď tvrdil – zmenou sveta zmeníme seba. Opak je pravdou. Výsledok? Brutálne prenasledovania miliónov ľudí vďaka ich príslušnosti k ‚reakčným‘ triedam. V Karlových spisoch a článkoch sa dá nájsť množstvo výrokov o potrebe revolučného teroru. Spiatočnicke a ‚konzervatívne‘ triedy sa nestraia samy od seba, ale treba ich zlikvidovať. V Neue Rheinische Zeitung, tu mám tie výroky, v roku 1848 napísal: Existuje jediný spôsob, ako možno skrátiť a zjednodušiť vražedné muky starej spoločnosti a krvavý zdroj novej spoločnosti, a tou je revolučný teror. V Komunistickej manifeste zase Marx nezatajuje, že méty, ktoré v ňom stanovil, možno dosiahnuť len násilným zvrhnutím všetkých existujúcich spoločenských pomerov. Podľa tohto teraz na Západe ospevovaného ‚filozofa‘ výsledkom budúceho víťazného triedneho boja bude nevyhnutne systém diktatúry proletariátu, ktorá triedy odstráni. Násilím. Krvou. Popravami. Prečo nie aj gulagmi? Pruskej vláde v roku 1849 hrozil: Sme nemilosrdní. Až príde náš čas, nebudeme svoj terorizmus skrývať. Nerozposielal po Nemecku svoj Akčný plán, v ktorom vyzýval k násiliu? Tento dobrodruh podporoval aj politické atentáty.“

„To je aj môj názor.“

„Nie. Trockij, Lenin, Stalin, Mao Ce-Tung a mnohí iní neboli Marxovými nevernými dedičmi. Boli to jeho pozorní a učenliví štú-

denti. Do praxe zaviedli všetky body, ktoré učiteľ Karol – „filozof“ požadoval. Revolučný teror, nefútočné skoncovanie s „buržoáziou“, diktatúru, násilné zvrhnutie spoločenských pomerov, likvidáciu spiatocníckych tried. Prax Marxovej filozofie sú potoky krvi.“

„To obhajovanie otca komunistickej ideológie neveští do budúcnosti nič dobré.“

„Vyskolení marxisti začínajú hovoriť či opakovať, že uznávajú Lenina, ktorý to myslel so spoločnosťou dobre, a Marxa, niektorí dokonca i MaoCe-Tunga. A začínajú sa predvádzať verejne. Po vojne Amerika štyridsať rokov zdržiavala svetové komunistické nebezpečenstvo, teraz sa karta začína obracať? Socialisti – ctitelia Marxa a Lenina sa na Západe stávajú celebritami prvého rangu.“

„Niečo sa vo svete pripravuje a my si nesmieme zakrývať oči.“

„Na druhej strane tu máme aj príslušby. Po tom, ako ma jeden priateľ v Trame upozornil na niektoré veci, sa u mňa prehĺbil o ne záujem. Naďabil som aj na jedno proroctvo mystičky Terézie Neumanovej z Nemecka o Slovanoch z roku 1948. Pro-rokovala do budúcnosti, že predídú Nemecko. Osud Berlína bude ako osud Ninive; keď sa „toto mesto zločinu a pýchy zrúti, už sa neobnoví“. Bude počúvať iný hlas – moc prevezme nad ním niekto druhý. Kristus tejto žene, ktorá dlhé roky žila len z Eucharistie, povedal o národoch,“ vytiahol akýsi papier zo svojej Biblie: „Iní, ktorými v pýche teraz opovrhujeme, Nemecko predídú v slove i v moci. Beda aj tebe, spyšnené Anglicko, ktoré obchoduješ s cudzou krvou. Si obťažene krivdou, vyvolilo si si Mamonu namiesto Boha a opovrhovalo si mojím Zákonom a Petrovým stolcom. Pre moc a zisky si vyslalo vojakov a obchodníkov do vzdialených krajín a nestaralo si sa o moju slávu. Tvojou vinou sa celé kmene nestali kresťanmi a duša vlastných synov ti bola ľahostajná. Rob pokánie, kým je čas. Strestám tých, ktorí vládnu nad národmi, ale nad ľudom sa zľutujem. Meč Východu padne na nich, pretože vstúpili do služieb nenávisťi a budú potrestaní nenávisťou.“

Polsko bude rásť a bude najvýznamnejšie v Európe, najmúdrejšie zákony a najspravodlivejšie predpisy sa budú ohlasovať v poľštine. Zotrva pri Cirkvi a dočká sa oslobodenia. Moje milosrdenstvo povstane nad národom, ktorý je v útlaku a zneuctení. Uvidí svetlo a požehnanie nad sebou. Vláda bezbožných zanikne. Ako do ornej pôdy padne Rusom zrno Dobra a zmení sa tvárnosť národa, ktorý toľko trpel. Slovania sú môj opravdivý národ, ľud večného Slova, rozumejú môjmu Učeniu a stanú sa mi poslušnými, lebo nie sú vyvolení tí, ktorí sa sami vyberajú, ale tí, ktorí povstávajú na Božie volanie. Slzy pokánia a modlitby nebudú daromné a vernosť vytrvalosti neostane bez požehnanja a odmeny. Dám svoje požehnanie Slovanom a oni budú hojne prinášať ovocie. Otrokyňa uvoľní svoje okovy a stane sa kráľovnou. Nenechám Zem bezbožným vládcem, ako si zmysleli vo svojich srdciach. Ne-bojte sa vy, ktorí sa bojíte Boha a neposlúchate satana. Majte dôveru vo mňa. Moja Obeta nepominula, ale pokračuje a zachráni vás. Položte ruku na pluh.“

„Aj ja to tak vnímam,“ súhlasil major, „Slovanov čaká veľká budúcnosť.“

Ragal sa zahľadel von oknom. Akurát vtedy sa ozval vták, sediaci na konári blízkeho stromu.

„Ja som si často kládol otázku,“ zamyslel sa Jakub Ján, „čo je hlavným cieľom alebo smerovaním národa?“ Dal si aj odpoveď. „Je to hľadanie Boha v sebe, v dejinách, v História, v celej rodine národov. A potom – jeho objavenie. Tomu treba pripravovať všetky cesty – v jeho vedení, inštitúciách, všade. Národ, ktorému sa nepodari nájsť Boha, stáva sa hračkou v rukách iných národov, obeťou manipulácie a využívania. Prečo? Lebo nemá sebakontrolu, ktorú môže objaviť iba v Tom, čo ho presahuje a povolal do bytia, nevlasťní Pravdu, ktorá jediná mu môže osvetliť zmysel dejin i História, tak ho môžu ľahko oklamať iní. Nevie, kde je sever, a tak ho môžu odviesť na juh, nemá svetlo, tak mu dajú zápalky, pomocou ktorých si dokonca sám môže podpáliť svoj dom.“

„Len ten národ je veľký, ktorý verí.“

„Áno. Židovský národ nebol významný tým, že oplýval množstvom, ale tým, že mal pravého Boha. A toho dal aj iným. Tým, ktorí ho chceli prijať. A cez Krista všetkým. Podobne urobili Slováci Slovanom. Gréci mali naturálnych bohov a stali sa malými. Nemci a Francúzi uctievali mamonu a trpia inváziou moslimov, Rusom nainfikovali socializmus; po oslobodení spod červeného teroru sa vracajú k Bohu. Slovensko zostalo verné dedičstvu Cyrila a Metoda a viere otcov a prežilo nároky i šovinistický útlak Maďarska i kolonizátorský ateistického Česka.“

„Súhlasím s vami, pán Ragal.“

„Ak spoločnosť nenájde Boha, mohlo by sa jej aj podaríť odstrániť chudobu a sociálnu nerovnosť a vstúpiť do blahobytu, ale stále zostáva najhoršou pekelnou spoločnosťou, lebo vnútornú prázdnotu ľudí už neubíjajú vonkajšie príčiny, a tak ešte viac vyjde na povrch vnútorná kríza – človek zistí, že je vec. Predmet obchodu a manipulácie. Jednoducho je vykorenený, ak nie je zasadený v Bohu a uschýna, zomiera ako rastlina bez vody, preto v takej spoločnosti zostáva človek sám, hoci je vo vzťahu s neživými ľuďmi. Je sirota bez Otca.“

„Viera v národe je podstatná. Drží národ, utužuje ho.“

„Duša by sa chcela zúčastniť na spoločnej či spoločenskej modlitbe, ale môže sa jej stať, že nemá kde, ako a s kým. Východné Nemecko, Čechy, Čína, Francúzsko, Austrália, Švédsko, Spojené kráľovstvo, Holandsko, Nórsko, Japonsko, Severná Kórea, Vietnam... Keď inštitúcie štátu a spoločnosti zabíjajú Boha a vytlačujú ho do samoty..., tak sa človek v ateistickej spoločnosti prepadá do svojej osamotenosti, nietzscheovskej samoty bez Boha. Preto je potrebné, ale i nesmierne ťažké v každom individuálne vzkriesiť nového človeka. Slovensko tu, ako v Európe, tak cez zjednotenie Slovanov vo svete, môže a má zohrať veľkú úlohu. Je to zvýraznené aj v mene Slovákov, ktoré je odvodené od Slova.“

ŠTEFAN PATRIK KOVÁČ
Úryvok z románu
Zápisky nevojaka

Po dvojročnej prestávke spoločenej neprijemným vírusom COVID-19 sa život pomaly vracia do svojho normálneho behu. Aj tohoročné púte, slávnosti aspomienky na našich vierozvestov sv. Cyrila a Metoda v prvom týždni júla sa konali za početnej účasti vďačného veriaceho a národne prebudeneho ľudu.

Bohužiaľ, nechýbali ani štipľavé poznámky zo strany profesionálnych skeptikov a komplexom menejcennosti postihnutých publicistov, ktorí neprestávajú tými istými námietkami rok čo rok opakovať svoje „moderné“ názory a mudrlantské pochybnosti a tak zmalicherňovať hodnotu a význam cyrilometodskej tradície v našej národnej minulosti i súčasnosti. Vraj dedičstvo otcov a celý cyrilometodský kult je iba romantický výmysel posledných dvoch storočí. Vraj keby

bola pravda, čo sa o týchto udalostiach tvrdí a verí, boli by sme pravoslávni a nie rímsko-katolíci, písali by sme cyrilikou alebo azbukou, a nie latinou. A ich najpresvedčivejším dôkazom má byť to, že na Slovensku až do nedávna sa nestavali pomníky a nezasväcovali kaplnky a kostoly sv. Cyrilovi a Metodovi, rodičia nedávali svojich chlapcom pri krste mená Cyril, alebo Metod, neboli po nich pomenované ulice, námestia, usadlosti...

K týmto námietkam, najmä k tej poslednej, by som rád povedal pár slov. Je síce pravda, že nemáme veľa dôkazov o pretrvávajúcej úcte svätých solúnskych bratov od 9. do 17. storočia, ale to je iba preto, že mnohé materiálne pamiatky sa stratili a mnohé sa dosiaľ neobjavili, lebo nám chýbajú skúmatelia, čo by ich hľadali. Máme však pamiatku zo 17. storočia, ktorá naznačuje, že cyrilometodská úcta medzi katolíckymi Slovákami sa prechovávala a pestovala od nepamäti. Implicitne to zaznamenali zostavovatelia kancionálu Cantus Catholici, Písne katolícké latinské i slovenské, nové i starodávne, jezuita Benedikt Szöllösi, rodák z Rybníka nad Hronom (1609-1656), ktorý v úvode tohto spevníka píše: „Národ náš panónsky preslávený je mnohými chválorečami a pamätosťami dávnych pokolení, keď za kráľa Svätopluka, sídliačeho na Velehrade, hlásaním Kristovej viery apoštolskými mužmi Cyrilom a Metodom primkol sa ku Kristovi.“

K oživeniu cyrilometodskej úcty v masách ľudu dochádza na prelome 18/19. storočia. Výrazne do popredia sa to dostáva v roku 1863, keď slovenské národy oslavovali tisícročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy: do Nitry, na Devín, na Velehrad. Na Slovensku hynou silou týchto osláv bol banskobystrický biskup Štefan Moyses. Všetkým kňazom svojej diecézy poslal obežník, v ktorom im prikazuje, „aby vo všetkých chrámoch odbavovali sa slávnostné služby Božie v sobotu dňa 14. a v nedeľu dňa 15. marca na pamiatku blahozvestov Cyrila a Metoda. Dňa 15. marca prikazuje kázať vo všetkých chrámoch o živote a účinkovaní apoštolov slavianskych. Spievať sa má ambroziánske Te Deum a pod svätou omšou modliť sa modlitbu k sv.

Cyriľovi a Metodovi... Moyses vynaložil celú svoju arcipastiersku starosť, aby slávnosť tisícročnej pamiatky pokresťančenia slovenského národa bola dôstojne zasvätená... On chcel, aby tento jubilárny rok bol svätený jednomyselne a jednobožne na celom Slovensku! Najdôležitejší moment, ktorý má celý národ upomenúť na jeho organickú jednotu a duchovnú jedlianosť, a spolu pripomenúť mu, že nenie sám, ale má spoločný duchovný záujem s miliónami jednokrevných bratov. Veľká duša, veľká hlava, v ktorej mohla zariadiť sa taká myšlienka! Keby Moyses nebol nič iného urobil, ako priviedol národ na túto blahú myseľ, jeho meno zostalo by nesmrteľné nielen v slovenskom národe, ale i v celom slavianstve,“ píše Svetozár H. Vajanský (Storočná pamiatka narodenia Šte-

slovenského vystáhovalctva do Ameriky. Tu na slobodnej pôde svojej novej vlasti, kde neplatili uhorské zákony ani hrozba násilnej maďarizácie, slovenskí vystáhovalci mohli beztretno prejavíť svoje národné a náboženské cítenie. Tu vychádzali modlitbové knižky s textami modlitieb a piesní k našim svätým patrónom, tu vznikali náboženské a kultúrne spolky pod ich menom a tu sa stavali kaplnky a kostoly k ich úcte. Spisovateľ Konštantín Čulen vo svojom dvojzväzkovom veľdiel Slováci v Amerike zostavil tento katalóg kostolov, ktoré si slovenskí vystáhovalci postavili, aby mohli svoje náboženské city prejavíť tak, ako im to ich rodné svedomie diktovalo.

Z množstva kostolov, ktoré si slovenskí vystáhovalci postavili na americkej pôde, vyše 30 bolo

Slováci a cyrilometodská tradícia.

fana Moyses, T. Sv. Martin 1897, s. 96-98).

V tomto čase boli na Slovensku zasvätené sv. Cyrilovi dva kostoly, jeden v Mojštine a druhý v Selciach. V Selciach bol farárom vynikajúci rodoľub Juraj Slota, ktorý dal nad hlavný oltár vymaľovať veľký obraz našich vierozvestov. Obraz slávnostne vysvätil biskup Štefan Moyses 30. mája 1863.

Ale už tieto prvé sľubné kroky boli trňom v oku našim nežičlivcom. Ako píše Svetozár Hurbán-Vajanský, proti cyrilometodským aktivitám Štefana Moyses sa veľmi rozhorčene stavali maďarské a maďarónske kruhy. Maďarské noviny a časopisy sa naňho vrhli a obviňovali ho zo všelijakých podvrtných a nevlasteneckých úmyslov. Dokonca mu vyčítali, že „si vymyslel nových svätých“!

V nasledujúcich rokoch, najmä po rakúsko-maďarskom vyrovnaní („Ausgleich“) v roku 1861 sa stavali neprekonateľné prekážky každému pokusu prejavíť túto úctu navonok. Keď kňaz-patriot Juraj Holček chcel vo svojej farnosti v Húle (Tekovská stolica) postaviť kaplnku zasvätenú ich pamiatke, ostrihomský arcibiskupský úrad mu to zakázal. Podobný zákaz prekázal aj úmysel Andreja Kmeťa, ktorý chcel postaviť kaplnku zasvätenú solúnskym bratov v rodných Bzenciach. Keď prišiel do Považskej Bystrice nový farár Pálffy (ktorého pôvodné slovenské priezvisko bolo Havlíček) jedným z jeho prvých opatrení bolo, že dal z kostola odstrániť obraz sv. Cyrila a Metoda. V spišskom Podhradífarár Zemančík odmietol pokrstiť chlapčeka menom Cyril: to bol vraj pansláv, a nie svätec. Časopis v maďarskej reči pre katolícke duchovenstvo v Uhorsku Catholicus Szemle v roku 1895 uverejnil článok pod názvom „Slovenské kresťanstvo na území našej vlasti“, kde cyrilometodská úcta a sv. Cyril a Metod sú vystavené nekresťanskej potupe. A tak ďalej.

Za takýchto okolností sa nemohli stavať kostoly, ani svätyne, nemohli sa organizovať púte ani slávnosti, pretože to boli v očiach našich utláčateľov priestupky a trestné činy.

V posledných desaťročiach 19. storočia sa však začína obdobie

zasvätených pamiatke sv. Cyrila a Metoda. Tu sapredkladajú v chronologickom poriadku tak, ako ich uvádza K. Čulen:

V roku 1890: Minneapolis (Minnesota), Bethlehem (Pennsylvania);

V roku 1893: Reading (Pennsylvania);

V roku 1895: Brookside (Alabama);

V roku 1898: Haverstraw (New York);

V roku 1900: Slovaktown (Arkansas), Youngstown (Ohio), Kingston (Pennsylvania), Joliet (Illinois);

V roku 1902: Charleroi (Pennsylvania);

V roku 1903: Binghamton (New York), Lakewood (Ohio);

V roku 1904: Winburne (Pennsylvania);

V roku 1905: Lebanon (Pennsylvania);

V roku 1906: Kansas City (Kansas), Windber (Pennsylvania), Barbeton (Ohio), Boonton (New Jersey);

V roku 1907: Bridgeport (Connecticut);

V roku 1911: East St. Louis (Illinois), Fairchance (Pennsylvania);

V roku 1912: Rock Spring (Wyoming);

V roku 1913: Clifton (New Jersey);

V roku 1914: Chicago (Illinois);

V roku 1916: New Brighton (Pennsylvania);

V roku 1918: Detroit (Michigan);

V roku 1920: Coaldale (Pennsylvania);

V roku 1923: Lisbon Falls (Maine), Rossford (Ohio);

V roku 1928: Warren (Ohio).

Kostoly zasvätené sv. Cyrilovi a Metodovi postavili naši krajanovia aj v Kanade: Toronto (Ontario), Montréal (Quebec), Hamilton (Ontario), New Westminster (British Columbia). A netreba spomínať, že po roku 1918 sa začali stavať cyrilometodské kostoly a svätyne aj na Slovensku!

Hľa, materiálny dôkaz živej cyrilometodskej úcty v našom národe!

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

Inšpirácie a prognózy dona Antona Hlinku

(Pokračovanie zo 4. strany)

Nemci píšajú aj filozofické knihy rečovo veľmi krásne, skoro až poeticky.

BLAŽEJ BELÁK: - *Kde ste brali zdroje na oživovanie svojej reči, svojho jazyka v kázňach a esejach, keďže ste boli v cudzine dlhý čas odtrhnutý od živej reči?*

ANTON HLINKA: - Totiž ja som sa až od roku 1965-1966 po náročných teologických štúdiách a práci s cudzími študentmi definitívne orientoval na slovenčinu. Bolo to strašne náročné. Napísal som prvý článok filozofickej povahy v slovenčine a volá sa to „Metrový svet“. Nahodil som v ňom niektoré aspekty hraníc ľudského poznania, ktoré tvorí čisto okolnostný aspekt vecí – čo je príliš malé a čo je príliš veľké a vymyká sa z možností ľudských predstáv. A z toho som vyvodzoval metafyzické následky, lebo aj metafyzika vychádza z určitých daností. Ale pri hľadaní slovenských odborných výrazov som sa ozaj krvou potil. Musel som si zohnať niektoré potrebné slovenské knihy, medzi iným aj romány, napríklad romány od Victora Huga preložené do slovenčiny, aby som nadobudol dostatok vhodných odborných termínov v slovenčine, a bolo to komplikované. Nebudete mi veriť, ale pomohla mi dobrá pamäť – strašne veľa som načerpal z nášho nárečia valasko-beliarskeho a považsko-bystrického, z ktorých som si evokoval najvhodnejšie výrazy a vždy som ich mal poruke. V nemčine sú tie výrazy naozaj verifikované filozofickou praxou. Mnohé slovenské ekvivalenty som však aj bez poznania kontextov uhádol a pre seba preložil. Ďakujem za ne našej bohatej živej reči. Bohu vďaka za ten dar!

S donom Antonom Hlinkom sa zhovára BLAŽEJ BELÁK

POZNÁMKA:

ANTON HLINKA (1926-2011) Slovenský kňaz, salezián, významný činiteľ slovenského katolíckeho exilu, profesor teológie, filozof, publicista, autor cirkevno-politických štúdií, úvah a esejí, prekladateľ, skvelý kazateľ.

Narodil sa vo Valaskej Belej (31. októbra 1926). Saleziánsku formáciu získal v Šaštíne a vo Svätom (Hronskom) Beňadiku. Po Barbarskej noci musel narukovať do táborov PTP v Čechách. V apríli 1951 bol členom výpravy Titusa Zemana, ktorej sa nepodarilo preplávať rieku Moravu. Samostatne ušiel do Rakúska (8. augusta 1951. Teológiu študoval a za kňaza bol vysvätený v Turíne (1951-1955). Nadstavbové štúdiá filozofie a psychológie absolvoval v Turíne, v Ríme a vo Viedni. V rokoch 1958-1967 prednášal teológiu v saleziánskych seminároch vo Viedni, v Kolíne nad Rýnom

a v Katánii. V roku 1971 nastúpil do Rádia Slobodná Európa v Mníchove na miesto redaktora nábožensko-kultúrnych programov. Neskôr pracoval v rovnakej funkcii aj vo vysielaní Hlasu Ameriky a v Rádiu Stefanus. Bol členom Európskeho výboru Svetového kongresu Slovákov. V roku 1980 založil vlastné nakladateľstvo, v ktorom počas desiatich rokov vyšlo 29 kníh. Organizoval systematické doručovanie slovenskej náboženskej literatúry na Slovensko.

V roku 1991 sa vrátil na Slovensko. V spolupráci s Konferenciou biskupov Slovenska zriadil Slovenskú katolícku tlačovú službu (Skates). V roku 1993 založil Slovenskú katolícku akadémiu a bol jej rektorom. V roku 1997 prezident SR Michal Kováč ho vymenoval za profesora systematickej filozofie na Univerzite sv. Cyrila a sv. Metoda v Trnave. Umrel v Trenčíne 23. marca 2011.

V pamäti generácií slovenských rozhlasových poslucháčov ostáva natrvalo zapísaný svojim sugestívnym a prívetivým modulovaným hlasom, ktorým sa v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia v podvečerných hodinách pravidelne prihovárať slovenským rodákom z Mníchova a Ríma. Nástojčivo, udatne a vždy s primeranou dávkou optimizmu im ponad hranice oznamoval najdôležitejšie udalosti politického, náboženského a kultúrneho života v Európe, ako aj vo vlastnej krajine ohradenej ostatnými drôťmi. Neúnavne vzbudzoval nádej v národnú a náboženskú slobodu, vyzývajúci slovenských kresťanov-katolíkov vytrvať v premyslenej rezistencii proti komunistickému útlaku. Dychtivo ho počúvali pri stíšenom rádiu kresťania katolíci aj ostatní občania túžiaci po slobodnom živote takmer dve desaťročia na celom Slovensku, ako aj krajanovia za hranicami. Správy a komentáre podané jeho sugestívnym hlasom sa stávali prehliadkou najvyšších kultúrnych hodnôt a patria k najcennejším a hodnotám národnej kultúry. Vo svojom čase plnili úlohu najvýznamnejšieho, doteraz nedoceneného, činiteľa slovenského nenásilného protikomunistického odboja. Každý prejav Antona Hlinku povzbudzoval kresťanskú odvahu slovenských katolíkov, upevňoval národné povedomie poslucháčov, rozširoval politické obzory neinformovaného a dezinformovaného poslucháča, podnecoval a roznecoval ohnivé nádeje na budúcnosť a vlastenecké sebavedomie potláčané totalitou. Jeho pracovným nástrojom bola presvedčivá a irečitá rodná reč načerpaná vo veľkej miere z rodného valaskobeliarskeho a považsko-bystrického kraja, vyzretá európskou modernou filozofiou, originálnymi štylizmami, kazateľskými obratmi a prognostickou jasnozrivosťou prameniaca v jeho mnohonásobnej a mnohostupňovej saleziánskej edukácii.

Svedkovia vojnových rokov 1944/1945 prakticky vymreli. Ostávajú len poslední jednotlivci, ktorí toto obdobie prežili ako deti a v pamäti im z neho utkveli určité spomienky, momenty, obrazy.

Kým odchod starých a príchod nových, čiže výmena generácií je úplne prirodzeným cyklom života, ťažšie pochopiteľným ostáva trvalá politizácia vojnových udalostí a zamlčovanie, vytesňovanie ba úmyselné gumovanie „nevhodných“ vojnových obetí – obetí partizánskeho teroru. Do literatúry, učebníc, na pomníky, pamätne tabule sa totiž po roku 1945 dostávali len obeť nemeckého nacizmu, prípadne režimu Slovenskej republiky. Pozostali obetí československej a sovietskej vojnovy strany – či už

MARTIN LACKO

Partizánsky teror v Rajeckej doline v lete 1944 a jeho dozvuky

povstaleckých obetí, obetí Červenej armády či tisíce odvedených do gulagov nemali a nemajú nárok na žiadnu formu odškodnenia. Ba ani nárok byť spomenuté. De iure nejestvovali. Neplatí tu zásada, že hodnota ľudského života je rovnaká, že ľudia sú si rovní pred zákonom i pred Bohom... Ba akoby pretrvávala boľševická poučka, že likvidácia „triednych nepriateľov“ je pozitívnym činom, zásluhou...

Táto ignorácia jednej časti vojnových obetí a celkovo politizácia vojnových udalostí je do značnej miery dôsledkom glorifikácie udalosti, pre ktorú Slovenská národná rada v roku 1948 uzákonila povinný názov „Slovenské národné povstanie“. Ešte v prvých rokoch po páde totality bolo možné do istej miery o povstaní a prvej Slovenskej republike verejne diskutovať. Postupne sa však tento priestor zužoval, až dospel do súčasného stavu, keď sa samotné vyslovenie historických skutočností stáva dôvodom na nenávistné útoky médií a následne perzekúciu občanov zo strany štátnych orgánov – menovite Špeciálneho súdu a špeciálnej ideologicko-politickej polície s názvom „NAKA“.

Svoju rolu v objasňovaní a šírení historickej pravdy môžu preto zohrať osobné svedectvá aktérov udalostí z jesene 1944. Jedným z nich je aj príbeh manželov Šandrikovcov, ktorého knižné vydanie vyšlo práve v tomto roku – vo vydavateľstve Zväzu protikomunistického odboja.

Príbeh tragickej lásky mladých ľudí nás vovádza do pomerov leta 1944. Obyvateľstvo si žilo svoje životy. Slovenská republika bola viac-menej ostrovom pokoja vo vojnovy Európe. S približovaním sa frontu k jej hraniciam,

od konca júla 1944, začali však sovietske orgány na jej územie vysadzovať tzv. organizátorské skupiny partizánov. Okrem vojenských úloh mali aj úlohy propagandistické a politické. Boli to akési tykadlá stalinského režimu. Do srdca Európy, do národa, ktorý bol sformovaný kresťanstvom, vniesli zrazu triednu, sociálnu, politickú nenávisť a teror. Okrem boľševizmu a jeho „revolučných“ princípov tu samozrejme pôsobili aj domáce faktory. Temné vášne niektorých domácich komunistov a tiež čechoslovákov, t.j. nekompromisných stúpcov existencie Československa.

Obdobie od vypuknutia povstania socialistická historiografia pomenovala ako začiatok „národnodemokratickej revolúcie“.

Možno povedať, že podstata tejto revolúcie tkvela v tom, že v práve bol nie ten, čo mal pravdu, ale ten, čo držal v ruke automat. Bol to systém s veľkou zlobou no s malou zodpovednosťou a ešte menšou úctou k životu.

Dotyky tohto režimu pocítili aj v Rajeckej doline v Žilinskom okrese. Dolina bola dovtedy známa ako miesto prírodných krás, turistiky, kúpeľov a letovania. Pokiaľ ide o konfesijné zloženie, obyvateľstvo obcí bolo takmer bezvýskytku katolícke a naklonené existencii Slovenskej republiky. Svoj značný vplyv tu mala aj rodina Ďurčanských z Rajca, ktorá sa po r. 1918 angažovala vo verejnom a politickom živote, a osobitne Ferdinand Ďurčanský – minister slovenskej vlády, jedna z najväčších osobností HSES a slovenskej politiky 20. storočia vôbec. Podobne aj Žilina bola jednou z báh hlinskovej politiky a stúpcov SR, čo marxistickí autori museli takisto priznať. V publikácii Juraja Velebira Bojom k víťazstvu z roku 1974 sa napr. píše, že okrem „robotnícko-revolučných“ tradícií bola aj „významným centrom a oporou ľudáckeho režimu.“

PODHUBIE POVSTANIA

Slovenská republika si síce získala priazeň väčšiny národa, no nezískala si trvalé záruky svojej existencie. Niekdajšiemu prezidentovi ČSR Edvardovi Benešovi sa podarilo získať si mocnosti tzv. Veľkej koalície pre myšlienku obnovy Československa. Tento trend potvrdil aj podpis čsl.-sovietskej spojeneckej zmluvy v decembri 1943, ktorý zaradil Slovensko znova do Československa a zároveň aj do sovietskej sféry.

V auguste 1944 Červená ar-

máda stála niekoľko desiatok kilometrov od severovýchodných výbežkov Slovenska. Na strednom ale i východnom Slovensku pôsobili partizánske skupiny, ktoré robili nielen bojové akcie proti príslušníkom nemeckej a slovenskej armády, ale sa dopúšťali rôznych atrocít, ktorými privolali vojenské obsadenie SR. Odbojové skupiny vnútri slovenskej armády, na čele s pplk. Jánom Golianom a bratmi Veselovcami, ktoré boli politicky napojené na Benešovu exilovú vládu v Londýne, vyhlásili 29. augusta 1944 bojové vystúpenie proti prichádzajúcej nemeckej armáde. Akciu možno označiť ako štátny prevrat, kde hybnou silou bola armáda a časť štátnych kádrov. Po otvorení kasární sa medzi ľuďmi dostalo veľké množstvo zbraní. Aj

keď väčšina radových príslušníkov povstaleckej armády nemala nič proti existencii Slovenskej republiky a svoje nasadenie chápal len ako boj proti Nemecku, po stránke politickej sa povstanie realizovalo striktne pod československou vlajkou. Deklarovanými cieľmi povstaleckého vedenia (Vojenské ústredie) bola okrem boja proti Nemecku aj obnova Československej republiky. Za svojho najvyššieho veliteľa pokladalo nie slovenského prezidenta, ale Čecha Edvarda Beneša. Vojaci, ktorí sa pridali k povstaleckým jednotkám pplk. Goliana sa automaticky stali príslušníkmi československej brannej moci. Názov armády bol (1.) čsl. armáda na Slovensku. Posilnili ju českí dôstojníci, vrátila sa k starým čsl. označeniam. Povstaleckí vojaci i partizáni skladali prísahu Československej republike – nie Slovensku, Slovenskej republike. Všetko, čo pripomínalo národnostátne, ale aj autonomistické tradície, bolo odstraňované.

V prípade partizánskych jednotiek k československej štátnej orientácii (čechoslováctvu) pribúdala spravidla aj prokomunistická a prosovietska orientácia.

ZO SKLABINE DO KUNERADU

Pokiaľ ide o pôsobenie v Rajeckej doline, rozhodujúcu rolu cez povstanie zohrala 2. partizánska brigáda M. R. Štefánika. Patrí k prvým partizánskym zoskupeniam. Jej počiatky sa viažu k malej skupinke odbojárov, ktorých na jar 1944 zorganizoval Viliam Žingor. Po príchode výsadku Piotra Alexejeviča Veličku (25. – 26. júla 1944) sa rozšírila na brigádu. Tá sa 28. augusta v Sklabini rozdelila na dve: 1. part. brigádu gen. M. R.

Štefánika, na čele s P. A. Veličkom, a 2. partizánsku brigádu gen. M. R. Štefánika na čele s V. Žingorom. Po nedorozumení s tzv. ruským štábom (Veličko) sa 2. partizánska brigáda začala 28. augusta presúvať Turcom smerom na juh, v tom čase mala asi 300 príslušníkov. Veliteľom bol Žingor, zástupcom Ján Repta, náčelník štábu Ladislav Nosák, vojenský poradca v hodnosti starší seržant Konstantin Karpovič Popov, štátny občan ZSSR.

Do štruktúry brigády bola zaradená funkcia politického komisára, za prvého bol určený Karol Bacílek, ktorý ju však prakticky nevykonával. Keď ho začiatkom septembra odvolali do Banskej Bystrice na hlavný štáb partizánskych oddielov, jeho nástupcom sa v polovici septembra stal Anton Sedláček.

V septembri v Kunerade vznikla pri brigáde aj organizácia KSS. Jej predsedom sa stal Karol Stráňai, ktorý vykonával aj funkciu zástupcu náčelníka štábu a veliteľa 7. oddielu.

Presúvala sa cez Martin, Valču, Kláštor, Gajdel (Kľačno) a hrebene Malej Fatry do Rajeckej doliny. Na nové pôsobisko sa dostala 31. augusta.

Štáb brigády sa dočasne umiestnil vo Fačkove, v budove fary, niektoré časti boli aj v Čičmanoch. Zakrátko sa však celý presunul do Kuneradského zámku grófa Balestrema.

Keďže pomer obyvateľstva Rajeckej doliny k partizánom bol pomerne chladný, dobrovoľníci sa nehrnuli, museli partizánski velitelia, v snahe rozšíriť svoje rady, pristúpiť k (nútenej) mobilizácii mužov do 40. rokov. Začala sa 4. septembra 1944. Po jej ukončení 24. septembra bolo v mobilizačných zoznamoch zapísaných údajne 1087 mužov.

Hlavnou úlohou brigády bolo útočiť na postavenia nepriateľa, rušiť jeho dopravu, a tiež poskytovať obranu Turca z východných svahov Malej Fatry. Zo strategického hľadiska mala dolina výhodné polozenie a poskytovala povstalcovi výhodné podmienky na obranu. Pohodlnejšie a pre životy „štábných“ partizánov tiež bezpečnejšie než útoky na ozbrojené jednotky wehrmachtu bola však likvidácia „vnútorných nepriateľov“. Čiže rôznych civilistov odlišnej politickej orientácie, národnostného pôvodu, či odstreľovanie zajatcov.

Tu treba uviesť, že počiatok masových politických vražd v Slovenskej republike sa viaže k turčianskej obci Sklabiňa. Táto sa už 21. augusta vyhlásila za „prvú oslobodenú obec ČSR“ a bola sídlom štábov dvoch partizánskych brigád. Práve tu, pod československou štátnou vlajkou bolo medzi 21. a 28. augustom privlečených a následne odstrelených viac ako sto - podľa všetkého 141 - ľudí. Išlo najmä o slovenských občanov, civilistov, či už slovenskej alebo nemeckej národnosti, a čiastočne aj zajatých občanov Nemecka (príslušníci tzv. Ottovej misie).

ANTON SEDLÁČEK

SKUTOČNOSŤ A LEGENDY

Ak sa vrátíme k 2. partizánskej brigáde M. R. Štefánika, prvým znamenatým zločinom po 28. au-

guste bolo odstreľovanie zajatých príslušníkov Freiwillige Schutzstaffel resp. miestnej nemeckej domobrany, pri Gajdeli (dnes Kľačno) a Nemeckom (dnes Nitrianskom) Pravne 30. augusta 1944.

Podľa všetkého, ústrednou postavou tejto likvidačnej mašinérie bol komunistický partizán Anton Sedláček.

Pochádzal z robotníckej rodiny Imricha a Tekly Sedláčkových, mal piatich súrodencov.

Aj do ich rodiny kruto zasiahla prvá svetová vojna. Po narukovaní otca musel zanechať školu a začať pracovať ako pomocný robotník. Na živobytie si musel zarábať už od 12. rokov. Po skončení ľudovej školy pracoval v továrni na celulózu, po otcovej smrti v r. 1915 musel ako 14-ročný prevziať starostlivosť o rodinu. Pracoval v chemickej továrni na umelé hnojivá Hungária, a to 12 až 16 hodín denne. Od r. 1930 pracoval ako stavebný a príležitostný robotník. V rokoch Slovenskej republiky bol zamestnancom mesta. Mal manželku Rozáliu rod. Dlhopolcovú a dve deti, dcéru a syna.

Do KSC vstúpil hneď po návrate z vojenčiny, v roku 1923. Bol jedným z tých, čo pomáhali budovať stranu v Žilinskom kraji, organizoval viaceré štrajky. Ako delegát Žilinskej organizácie sa zúčastnil na V. zjazde KSC v Prahe 1929 a stal sa členom ÚV KSC (1929 - 1931). Raz bol zvolený aj do mestského zastupiteľstva. Po zákaze KSC (1938) ho mala polícia na zozname známych komunistov. Bol dvakrát väznený. Prvýkrát ho internovali po vypuknutí vojny, od júna do septembra 1941, potom krátko aj od decembra 1942 do marca 1943. Pokiaľ ide o jeho činnosť počas ilegality KSS, pri nemeckom výsluchu uviedol, že po rozpustení strany v roku 1938 politicky nevstupoval, až pri vypuknutí povstania. Publikácia Encyklopédia odboja a SNP z roku 1984 však uvádza opak: „Po zákaze KSC patrili k vedúcim predstaviteľom ilegálneho okresného a oblastného vedenia KSS v Žiline.“

30. - 31. augusta sa zúčastnil prvých bojov pri Žiline, potom sa pridal k vznikajúcim povstaleckým politickým orgánom, bol tajomníkom žilinského okresného výboru KSS a pridal sa tiež k partizánom. V jeho medailóne v publikácii J. Velebira z roku 1974 sa uvádza: „Ako člen ilegálneho RNV v Žiline bol politickým komisárom v Rajeckej doline, kde organizoval revolučné národné výbory a podieľal sa na bojových akciách v II. slovenskej partizánskej brigáde M. R. Štefánika pod vedením mjr. K. K. Popova až do pádu Kuneradu.“

O činnosti Sedláčka sa slovenská verejnosť dozvedela prostredníctvom tlače, ktorá priniesla výňatky z nemeckého vyšetrovania. Tak napr. v časopise Štúrov hlas z 18. novembra 1944 čítame: „Pri postupe nemeckých jednotiek, ktoré očistili slovenské hory a doliny od partizánskych bánd, podarilo sa zajať aj známeho kuneradského vraha Sedláčka zo Žiliny. Sedláček má na svedomí niekoľko slovenských životov, o ktorých rozhodoval na kuneradskom zámku. V tieto dni vodili Sedláčka po Žiline, a aby o jeho neuveriteľných činoch vedelo čo

najviac ľudí, na prsiach nosil nápis: To je on, kuneradský vrah...“

Podľa agentúrnej správy z časopisu Nitrianska stráž polovice novembra 1944, bolo do tohto času otvorených 14 masových partizánskych hrobov, kde ležalo od 20 do 200 ľudí. „Hroby sa našli v Kremnici, Kováčovej, B. Bystrici, Donovaloch, Sklabini, Kunerade a inde.“

Podrobnosti získané z nemeckého vyšetrovania redakcia Štúrovho hlasu uverejnila v nasledujúcom čísle. Sedláček, ktorý pracoval ako mestský inštalatér, opustil zamestnanie a pridal sa k povstalcovi pri Hričove, potom ustúpil do Turč. Sv. Martina, kde sa stretol so žilinským obchodníkom Viktorinom, ktorý bol členom ONV v Martine. Ten mu vydal legitimáciu, ktorá ho oprávňovala vystupovať v mene ONV Žilina a s touto sa dostal do partizánskeho štábu. Podľa iných údajov však odišiel do Sklabine.

Sedláček sa po príchode do Rajeckej doliny „dal hneď do práce a internoval niekoľko nemeckých rodín“, cituje sa z jeho výpovede v časopise Štúrov hlas z 21. novembra 1944. V Kunerade sa hlásil u veliteľa partizánskej brigády majora Popova a Dr. Stráňai. Členom štábu bol aj istý Németh z Brezna nad Hronom, žilinský lekár Korž, MUDr. Friedmannová, čatník Kubík či Súľovský z Rajeckých Teplíc. Sedláček prišiel do Kuneradu vo funkcii politického komisára s úlohou vypočúvať a zaisťovať „nespolahlivých“ a sledovať náladu partizánov. „Mal v ruke všetky splnomocnenia a za svoje činy sa nemusel nikomu zodpovedať! V tom čase, keď Sedláček prišiel do Kuneradu, boli tam uväznení v pivniciach 17 mužů a tri ženy, všetci z okolia Rajca a všetci Slováci, až na jednu ženu Nemku, ktorá bola v Rajeckých Tepliciach na liečení. Za Sedláčkovho komisárstva dosadili do väzenia ďalších 30 väzňov, zväčša mužov, a tých vypočúval Sedláček v prítomnosti spomínaného Németha. Vypočúvalo sa v osobitnej miestnosti a nerobili sa nijaké zápisnice! Po vypočutí dohodovoril sa Sedláček s Némethom o osude vypočúvaného. Podľa týchto výpovedí Sedláčka stali sa prípady, že aj tých, ktorých on prepustil, zastreli.“

Pri každom vyšetrovaní Sedláček vraj opakovane zdôrazňoval, že mal vo funkcii vyšetrojúceho komisára pri partizánoch moc nad životom a smrťou väzňov. Odstreľovanie vraj vykonával čatník Kubík so svojím oddielom na kuneradskej lúke.

Pri poslednom vypočúvaní sa mal priznať, že vypočúval Jakubíka, hostinského z Rajeckých Teplíc, vysokoškolačka Jozefa Šandrika, holiča Alexandra Kvasnicu a dvoch robotníkov zo súkenky z Rajca. Pri vyšetrovaní mal povedať, že „v Kunerade to bolo tak, že keď sem niekoho dovedli, stal sa synom smrti bez toho, či mu niečo dokázali alebo nie. Všetko šlo mechanicky, ako keď pekár pečie zemle.“

Po prechode frontu a návrate Československa sa stal z odsúdeného zločincina šibnutím politického prútika hrdina a martýr československého odboja. Hneď v roku 1945 mesto premenovalo

Hlinkov park v centre mesta na Sedláčkov park. V roku 1946 dostal od štátu Rad SNP I. triedy in memoriam a v r. 1969 Rad červenej hviezdy. Na 20. výročie v roku 1964 v parku pribudla bronzová busta od sochára Stanislava Bíroša. Dostal do oficiálnych dejín odboja, dejín KSC, do slovníkov, encyklopédií, dokumentárnych filmov ba aj na poštových známku. Často ho vyzdvihovala tlač, osobitne orgán Zväzu protifašistických bojovníkov „Bojovník“.

V r. 1954 ho zaradili do zborníka zaslúžilých komunistov pod názvom „Padli za slobodu“.

O 11 rokov nato, v roku 1965 ho zvečnil Malý slovník SNP z pera dvoch marxistických autorov, Jozefa Jablonického a Miroslava Kropiláka.

V roku 1974 vyšla veľká publikácia o odboji v Žilinskom okrese pod názvom „Bojom k víťazstvu“. Tu Sedláčka vyzdvihli viackrát. Zvýraznili jeho údajný nezlomný postoj pred smrťou: „V Žiline na okresnom súde ho mučili a odsúdili. Podľa výpovede spoluväzňa Adama Belu do posledných chvíľ nestrácal optimizmus, povzbudzoval ostatných v nádeji na skoré oslobodenie Sovietskou armádou a zomrel ako hrdina-komunista...“

V roku 1979, k 35. výročiu povstania, vydalo štátne nakladateľstvo Učebné pomôcky, v náklade niekoľkých desiatok tisíc fotografických portrétov vybraných osobností pod názvom „Hrdinovia SNP“. Nechýba ani Sedláček. Tu čítame: „Zabezpečil dôslednú propagačnú činnosť medzi obyvateľstvom... v bojových akciách bol osobným príkladom ostatným partizánom. Preto navrhol udeliť mu titul Hrdina SNP.“

Ďalšia socialistická publikácia z roku 1980 (Bojom k víťazstvu II) Sedláčkovu rolu v SNP opisala nasledovne: „Anton Sedláček nešetřil silami. Neustále sa zdržoval medzi bojujúcimi jednotkami alebo pracoval medzi civilnými obyvateľstvom. Vďaka jeho neúnavnej činnosti a práci ďalších komunistov sa podarilo vo všetkých obciach vytvoriť miestne revolučné národné výbory a zmobilizovať obyvateľstvo do boja proti fašistickým okupantom. Úporné a ťažké boje 2. partizánskej brigády gen. M. R. Štefánika v Rajeckej doline trvali do 25. septembra 1944... Po ťažkých a úporných bojoch partizáni boli prinútení rozdeliť sa na menšie skupiny a stiahnuť sa do priestoru Malej Fatry... Obdivuhodnou odvahou a smelosťou vynikal politický komisár Anton Sedláček, ktorý bol vzorom plnenia bojových úloh...“

ODKLÍNANIE TĚMY

V EXILE A PO ROKU 1989

Téma partizánskych vražd v Rajeckej doline bola po roku 1945 tabu. Doma sa o nich nemohlo hovoriť, len v exile sa občas zmienili. Tak napríklad v Kalendári Kanadskej slovenskej ligy na rok 1955 sa na margo pôsobenia Sedláčka píše: „Z masových vrahov a organizátorov hromadných popráv hodno spomenúť Vojtecha Hrušku-Terényiho zo Sučian, ruského emigranta Jeršova z Turč. Sv. Martina, Žida Roba z Turčianskeho Sv. Martina, Čecha Sedláčka zo Žiliny, ktorý prevádzal vraždy v Kunerade spolu s terajším

univerzitným profesorom Dr. Stráňaiom a židovkou Dr. Friedmannovou zo Žiliny, ktorú Česi vyhlásili za národnú hrdinku 'slávneho slovenského národného povstania'... Štaudingera, veliteľa popravej čaty na Kováčovej, profesora Ernesta Ottu z Kremnice a robotníka Kunerada a Nemečka z Kremnice.“

Veľmi zle na Sedláčka spomínal Žilinčan Ladislav Šándor, ktorý odišiel s rodičmi do exilu už v r. 1945 a ešte v exile napísal stať pod názvom „Niečo o vrahovi z Kuneradu“, ktorú v roku 2014 zaradil do svojich memoárov. „Živo sa pamätám a určite sa pamätajú aj občania Žiliny na obdobie prvej Slovenskej republiky, keď komunista, zbabelý súdruh Anton Sedláček chladnokrvne povraždil vyše 40 slovenských občanov. V slovenskej encyklopédii by ho mali uviesť ako najkrutejšieho nepriateľa slovenského ľudu. To bol on, čo patril k zúrivej bande partizánskych dobrodruhov, spolupracovníkov Benešovského československého československého. Vraždy, hrôzy, ktoré sa skrývajú pod maskou surového človeka, sa nedajú zatajiť. O život prišli nevinní slovenskí roľníci, sedliaci, dedičania, ktorí nechceli mať nič spoločné s partizánskym pučom.“ Po zlapaní ho Okresný súd v Žiline odsúdil na smrť povrazom za jeho činnosť. Po roku 1945 sa však stal „martýrom“. Na jeho počesť premenovali park, ulicu, jeho rodina dostala výnosný dôchodok a tiež špecifickú odmenu - vilu so záhradou, ktorú režim získal vyhnaním statočnej starou-sadlickej nemeckej rodiny Rohlingovcov, dodáva Šándor.

Anton Šoška bol rodákom zo Strážova. Za prvej SR pracoval ako novinár a redaktor, v r. 1943 ako frontový spravodajca slovenského letectva. Aj on sa ocitol v mučiarni Kuneradského zámku. Pod dojmom týchto skúseností už v januári 1945 odišiel do exilu a aby sa vyhol prenasledovaniu zo strany československých úradov, zmenil si meno na Juraj Čobanov. Od r. 1949 žil v Austrálii, kde sa stal jedným zo zakladateľov Združenia Slovákov v Austrálii a od r. 1950 prvým redaktorom jej tlačovej tribúny, Slovenského štítu. Práve na jeho stránkach si ešte v roku 1991 spomínal aj na Sedláčka a dni hrôzy v Kunerade. „Bol som väznený v pivnici kuneradského zámku a len na zakročenie ruského partizánskeho veliteľa som sa odtiaľ dostal živý v ráno, keď Nemci na Kunerad zaútočili a po dobytí ho vypálili. Viem, čo sa tam robilo. Viem, že Sedláček ako politický komisár bol tam pánom života a smrti. Takisto viem, že v masovom hrobe ležia nevinné obeť zavraždené na jeho rozkaz. Ľudia zavraždení bez súdu alebo práva obhajoby. Pochybujem, že by tento 'hrdina' bol usmrtený čo len jedného Nemca v otvorenom boji. Prečo teda krokodílie slzy a pomník na jeho pamiatku? Nemci ho nazvali 'kuneradský vrah', lebo si to zaslúžil. Že ho mučili? Aj on mučil svoje obeť. Počul som ich výkriky a nariekanie. A bola medzi nimi pri najmenšom aspoň jedna žena. Že ho popravili? Koľkých dal on popraviť?“

Jednu z prvých zmienok o partizánskych vraždách v Rajeckej doline po roku 1990 v domácej tlači

nachádzame v časopise politických vášňov Svedectvo, a to v roku 1992. Napísal ju bývalý politický väzeň Ladislav Mutňanský, odsúdený na 25 rokov väzenia, ako odpoveď na zavádzajúci článok časopisu Zväzu protifašistických bojovníkov „Bojovník“, „ktorý bol a dodnes je údernou pášťou bývalého totalitného režimu.“ Mutňanský reagoval na stať, podľa ktorej partizánsky štáb v Kunerade riadil boj dvoch tisíc bojovníkov na Malej Fatre a v Rajeckej doline a zámok Kunerad vraj zdemolovali vojaci SS za podpory letectva a tankov. Píše: „A takáto bola pravda: V Kuneradskom zámku sídlili partizáni a odvliekali Slovákov z celej doliny – to bola ich 'hrdinská' činnosť... Skoro tri týždne bola Rajecká dolina doménou partizánov. Čoraz častejšie prichádzali na Okresné veliteľstvo Hlinkovej gardy za Dr. Bučkom ženičky z Rajeckej doliny informovať sa, či nevie niečo o ich partizánmi odvlčených mužoch a synoch. Veliteľovi Sicherheitsdienstu Schönemanovi robil tlmočníka Dr. Belo Karas, nevojak. Jedného dňa sa na OVHG zjavil Očkaják a tvrdil, že v Kunerade vraždil ranou z pistole do zátylku politický komisár Sedláček. Zle zasiahnutý padol medzi mŕtvoly zastrelených, odkiaľ sa po zotmení odkradol do hory a peši prišiel zahľásiť, čo všetko sa v Kunerade pácha. Hneď nato osobne Schönmanna viedol 10 členov Sicherheitsdienstu a tlmočníka na akciu proti Kuneradu. Po krátkej strelbe vzali 'hrdinovia' nohy na plec a už ich nebolo. V hromadnom hrobe boli nájdani všetci, ako ich vymenoval Očkaják. Takáto bola skutočnosť. Opitým 'hrdinom' sa asi prísnilo o útoku lietadiel a tankov...“ , uzatvára.

Dramatickú skúsenosť so Sedláčkom mala rodina Kristenová zo Žiliny s česko-nemeckým pôvodom. Karol Kristen bol dôstojníkom najprv československej, potom slovenskej armády; prešiel poľský, sovietsky i taliansky front, ba aj Maginotovu líniu. Mal manželku českej národnosti; jej otec zahynul v Osvienčime. Kristen bol v lete 1944 veliteľom novomestskej posádky a ako taký zapojený aj do príprav povstania. No najväčšiu drámu jeho rodina zažila v rodnom kraji, a to „vd'aka“ Antonovi Sedláčkovi. V rozhovore, ktorý bol zverejnený v časopise ÚPN Pamät' národa v roku 2014, si spomínal nasledovne: „Partizáni v Kunerade boli samostatná kapitola. Tam mali štáb a šéfom tam bol Sedláček. Učiteľ Karol Stráňai bol šéfom rajecko-teplíckej oblasti, on dával povolenia na vycestovanie, u neho sa museli všetci hlásiť... Viacerých ľudí tam vtedy partizáni postrelali... V našej rodine sa hovorilo po nemecky – mama bola Nemka, otec Čech. S mamou som hovoril nemecky, s otcom spieval česky. Skrátka, ľudia vedeli, že sa u nás hovorí po nemecky, tak nás brali ako Nemcov. Tak keď prišli partizáni, odvliekli moju mamu aj

sestru do Kuneradu. Ja som vtedy nebol doma. Prišiel tam ale MUDr. Korž – ten bol partizánskym lekárom aj pre Sedláčka, aj pre Velička a hovorí im: Preboha, čo blbnete? Prečo túto familiu zatvárate? Všetci ich pustite domov! Syn bojuje v Novom Meste nad Váhom a týchto ste prečo zavreli? Čo majú za hriechy? No ale držali ich tam ďalej. A viete čo urobil ten Sedláček? Moja stará mama s dcérou, zaťom a synom boli zavretí v nejakej pivnici v Podzámku. A ten Sedláček chytil ich malého, štvorročného chlapca a takto ho zdvihol do ľufu – ten reval a plakal – a pýtal sa ho: Jakej jsi národnosti!? A ten chlapec našťastie povedal: Slovenskej! Keby bol povedal 'nemeckej', tak ho odstrelí, ako aj všetkých ostatných... Tak na takýchto hovadinách je niekedy zvrät života – byť alebo nebyť... Toto je ľudská spoločnosť? Kam sa má človek obrátiť, aby normálne žil medzi ľuďmi? Veď to je hrôza. A také hovädá ako Sedláček... Ospevovaný hrdina... Komunisti mu dali na cintoríne čestné miesto a len teraz ho pomaly odpratali odtiaľ – vykopali ho a previezli preč, takže už tam po ňom nie je ani smrad.“

Odborné a komplexnejšie spracovanie tejto odvrátenej stránky povstania sa mohlo uskutočniť až v 90. rokoch. V roku 1998 v časopise Kultúra, ako výsledok niekoľkoročného výskumu, vydal autor Peter Bielik prvú odbornú štúdiu na tému obetí partizánskeho teroru aj s uvedením okolností prípadov. V tomto menoslove (kalendáriu) sa nachádza aj niekoľko prípadov z Rajeckej doliny. O 16 rokov neskôr, v roku 2014, vydal doplnený a rozšírený zoznam týchto obetí v knižnej forme pod názvom „Povstanie v roku 1944“...

OTÁZKA ZODPOVEDNOSTI A POČTY OBETÍ

V Rajeckej doline, počas neprítomnosti veliteľa 2. brigády Žingora, ktorý aj po 28. auguste ostal v Turci, bol povereným veliteľom brigády v Kunerade Popov, prípadne Karol Stráňai. Tzv. tribunál, ktorý rozhodoval o živote a smrti zaistených osôb, viedli Popov a Sedláček.

Pokiaľ ide o konkrétnu osobnú zodpovednosť za vraždy, najvyššiu mieru zodpovednosti nesú veliteľské kádre a potom tí, čo boli vyššie menovaní. K samotnému odstreľovaniu obetí sa pochopiteľne nik, ani po roku 1945, v čase najväčšej slávy partizánov, otvorene nehlásil.

Ako cituje historik Marián Uhrin, práve Sedláčkovou úlohou malo byť „súdenie chytých špiónov a podozrivých živlov.“ Na čele komanda, ktoré odstreľovalo, mal byť istý Kubík. Išlo o Jozefa Kubíka, veliteľa štábnej stotiny, ktorá pôsobila ako stráž na štábe v Kunerade. Práve z tejto jednotky boli vyčleňovaní príslušníci popravných čiat.

Pozitívne Sedláčka nehodnotí

ani v inej štúdiu, KSS a Druhá partizánska brigáda M. R. Štefánika z roku 2006, kde napísal, že „jeho pôsobenie nie je možné označiť za osožné pre 2. partizánsku brigádu. Sústredil okolo seba skupinku ľudí, ktorí zrejme majú na svedomí niekoľko neprístojností a vražd. Súviselo to s vytvorením tribunálu na postihovanie 'zradcov', ale v konečnom dôsledku sa dotýkalo nevinných ľudí... Celkovo padlo za obeť partizánskeho teroru asi 30 ľudí“.

Podľa veliteľa oporného bodu EK 13 v Žiline SS-hauptsturmführera W. Schönmanna sa Sedláček priznal k zabitiu asi 40 ľudí, vraj vo väčšine nemeckých vojakov. Podľa iných povojnových výpovedí však Sedláček doplatil na činnosť Popova. Podľa Uhrina „podiel na popravách malo zrejme viacero osôb, no vzhľadom na chytenie nemeckou bezpečnostnou službou SD si to odpykal za všetkých Sedláček“, píše Uhrin v štúdiu II. slovenská partizánska brigáda gen. M. R. Štefánika a represálie podozrivých zo „špiónáže“ odovzdávali do Kuneradu Popovovi.

Spisovateľ Tomáš Winkler v knihe Cesty na popravisko podstatu činnosti tzv. partizánskeho tribunálu podal asi takto: „Kuneradský zámok srdcom i mozgom slobodného územia ... Zriadil sa tu aj revolučný tribunál na súdenie zradcov, konfidantov, udavačov. Predseda mu Sedláček. Tribunál vynesie aj niekoľko rozsudkov smrti a hneď ich aj vykonajú. Niet času na odvolania a na prisluhovanie spravodlivosti a tak obeťami sú aj úplne nevinní ľudia, niekedy len podozriví zo spolupráce s Nemcami. Nerobí sa tu nič iné len to, čo sa robilo v turčianskej Sklabini.“

Bývalý príslušník 2. part. brigády Jozef Ziman patril k tým, ktorí nesúhlasili s popravami nevinných ľudí a snažil sa im zabrániť. Ešte v 60. rokoch napísal rukopisné dielo Kronika obce Kamenná Poruba, kde zhodnotil Sedláčkov zástoj nasledovne: „Anton Sedláček bol nešťastím pre SNP v Rajeckej doline. Bol to notorický pijan. Bol stále opitý, vytriezvel, až keď ho chytili Nemci.“ V takomto stave sa mal dopúšťať násilností na spoluobčanoch Rajeckej doliny – po prevzatí funkcie politického komisára v brigáde dal do Kuneradu privázať ľudí z okolitých obcí – starostov, funkcionárov HSES, HG, no i ľudí bez politickej príslušnosti, na ktorých prišli nejaké udania, či ľudí, s ktorými mal on alebo jeho druhovia „nevybavené úcty“ ešte z minulosti. V tomto smere mal podľa spomienok Zimana veľké rozpory s majorom Popovom, ktorý bol proti popravám bez súdu. Sedláček však trval na tom, že „on najlepšie pozná okolie Rajca a Žiliny a ľudí tu žijúcich“. Popov trval zas na tom, že ľudí by mali súdiť viacerí, a nie on sám. Tak vznikol „užší výbor“. Hneď ako Sedláček prebral funkciu politického komisára (16. 9. 1944), dal zatknúť

a priviesť starostu obce Turo (dnes Turie) Ondreja Chovana, riaditeľa školy Alberta Zachara, Michala Doricu a syna mlynára z Tura, spomenutého Jozefa Očkajáka. Aj keď udania boli falošné, nezakladali sa na pravde, Sedláčka výsledky vyšetrovania nezaujímali a dotýčaných odsúdil na smrť. Ziman napísal: „Tito všetci väzni boli Sedláčkom svojvoľne odsúdení na trest smrti zastrelením. Odsúdení si sami museli vykopávať hrob nad zámkom Kunerad, a tam ich dal postrieľať“. Túto úlohu dal príkazom veliteľovi ochranky kaštieľa Jozefovi Kubíkovi. Pri nemeckom postupe na Kunerad strážny vydal rozkaz väzňov postrieľať, rozkaz však nebol vykonaný, naopak, strážni väzňov prepustili.

Niektorých uväznených sa podarilo Jozefovi Zimanovi – prostredníctvom majora Popova – ešte medzitým zachrániť.

Dramatické osudy mal aj vyššie spomenutý Jozef Očkaják. V Kunerade bol odsúdený na smrť, no pred popravou si musel vykopávať hrob. Využil moment, keď si strážny pripaľoval cigaretu a podarilo sa mu ujsť do hory. Stal sa tak kľúčovým svedkom Sedláčkových zločinov. Pre samotných Nemcov boli správy o partizánskom vraždení ťažko uveriteľné, až kým ich Jozef Očkaják neprivedol na miesto činu. Po porážke povstania ukázal, kde sú partizánske hroby. V situácii, keď ho chceli partizáni opakovane zabiť, a Nemci zas využiť na propagáciu proti partizánom, zvolil útek na južné Slovensko, kde sa u známeho skrýval do konca vojny. Pre československý režim po roku 1945 bol však vinným už tým, že prežil. Bol nespravodlivo osočovaný. Na základe vykonštruovaných obvinení ho napokon odsúdili na 12 rokov, sedel o.i. v Jáchymove. Keď si odpykal šesť rokov a za dobré správanie mu časť trestu odpustili, pracoval necelý rok v Cementárni Lietavská Lúčka, kde za nevyjasnených okolností v septembri 1960 zahynul. Jeho rodina bola presvedčená, že nešlo o náhodu, ale o úkladne maskovanú vraždu. Bol totiž nežiaducim svedkom zločinov tých, čo v roku 1944 kládli základy komunistického režimu...

Pamätník Róbert Uškovič (1928) z Rajeckých Teplíc k otázke páchatel'ov a ich zodpovednosti v rozhovore s bádateľom Štefanom Osikom uviedol: „Popov sa snažil dodržať status quo, neželal si žiadne popravy bez súdu. Mal veľké rozpory so Sedláčkom, lebo sa mu nepáčilo, čo robí, zdalo sa mu, že si vybavuje svoje súkromné veci. Na jeho naliehanie vznikol 'užší výbor', v ktorom boli Sedláček, Németh a Dr. Stráňai. Malo to prebiehať tak, že zaistené osoby, odvlčené do Kuneradského zámku, tam mali byť tri dni, počas ktorých ich mali vypočúvať a konfrontovať s udaniami a rozviedka mala za ten čas zistiť, či sú pravdivé. Potom mali rozhodnúť, čo sa s nimi stane. Nie vždy to tak bolo, hlavne v prípade odvlčených

občanov Tura. Rozviedka v Ture zisťovala, či sú udania pravdivé a tandem Sedláček – Stráňai nečakal na ich príchod a dali ich popraviť.“

Podľa štúdie M. Uhrina z r. 2008 padlo partizánskeho teroru za obeť 15 až 30 ľudí, pričom „niektoré obeť boli olúpené, iné niesli známky mučenia“. Štefan Osika zo Žiliny pokročil v tomto smere ďalej. Z rôznych zdrojov zdokumentoval a na vedeckej konferencii Ústavu pamäti národa a Žilinského samosprávneho kraja v septembri 2014 prezentoval až 52 partizánmi zavraždených osôb v čase od septembra 1944 po prechod frontu.

Politický význam účasti Rajeckej doliny v povstaní sa desaťročia ospevoval až heroizoval. Dôvodom bolo, že išlo o najzápadnejší okres povstaleckého územia, kde bola vyhlásená obnova ČSR. „30 dní bola Rajecká dolina slobodným územím Československej republiky“. Podobne sa hrdili rôzne socialistické i postsocialistické publikácie. S odstupom k tomu môžeme dodať, že ak malo takto vyzerat' slobodné územie, tak obyvatelia Rajeckej doliny, ale i Slovenska, sa na obnovu ČSR nemali veľký dôvod tešiť.

Príznačné pre osudy obetí, a vôbec pre pomery na Slovensku je, že kým páchatelia teroru si užívali štátnu úctu a každoročné oslavy, ich obeť nesmeli a nesmú mať ani len pamätník s menami. Tento paradox spomenul v roku 2014 aj Štefan Osika: „Po roku 1989 chceli dať spolu postaviť pomník na mieste, kde boli popravení občania v Kunerade aj s menami. Žiaľ, ani 'porevolučná' doba im nepriala a projekt neuskutočnili, lebo žilo veľa ľudí, ktorých svedomia by sa to osobne dotýkalo, a tí boli proti tomu...“

Zatiaľ nič nenasvedčuje tomu, že by sa Slovensko blížilo k stavu, keď si dokáže uctiť všetky vojnové obeť bez rozdielu, nielen tie „politicky korektné“. Ba dnes, za vlády tzv. slušných politikov, sa akoby znova obnovoval tzv. triedny boj, z prepádlika dejín znova vystupoval boľševický koncept „klérofašizmu“ a fyzické likvidácie politických oponentov sa stávali inšpiratívnym fenoménom aj do aktuálneho politického boja.

Oslavy partizánskych atrocít pokračujú aj dnes, viac ako tridsať rokov po páde komunistického režimu. A to pod záštitou najvyšších štátnych predstaviteľov SR – gamitúry tzv. slušného Slovenska. V časopise štátom financovaného Ústavu pamäti národa (Pamät' národa, 3/2020) čítame, že ústredné oslavy sa 22. 8. 2020 konali aj v Kunerade, v areáli miestneho zámku. Pod záštitou ministra obrany SR Jaroslava Naďa a predsedníčky Žilinského samosprávneho kraja Eriky Jurinovej. „K „novo zrekonštruovanému pomníku položili vence a pamiatku povstalcov a SNP si uctili početné delegácie zástupcov SR, veľvyslancov, samospráv, zahraničných partnerov, SZPB... Za Ústav pamäti národa si uctil pamiatku Povstania a odkazu povstalcov položením vencov k pamätníku SNP Ján Endrödi...“

MARTIN LACKO

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slpost.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk – Telefonické

predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com

Internetová stránka a archív ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie)

časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Toho dňa pri Hodruši-Hámroch (pri Žarnovici) veliteľ práporu Dunaj Andrej Benka- Rybár s iným povstaleckým dôstojníkom a sovietskym partizánom zastrelil dvoch slovenských vojakov, lebo utekali z bojiska.

Dňa 27. septembra v Závadke (pri Spišskej Novej Vsi) povstanci olúpili miestneho obyvateľa M. Friedmanského, potom ho odviekli a zavraždili.

V noci z 27. na 28. septembra v Modrovej (pri Piešťanoch) partizáni zo zväzku Ján Žižka zastrelili miestneho obyvateľa H. Lehutu, veliteľa miestnej HG, pre údajnú spoluprácu s nemeckým vojskom a vyhrážali sa, že vyvrážia celú jeho rodinu.

Dňa 28. septembra pri Jarabinej (pri Starej Ľubovni) partizáni zastrelili tamjšieho obyvateľa J. Kormaníka, ktorého predtým olúpili o potraviny, šatstvo, peniaze, voz i kobyľu. Keď išiel za nimi, aby mu vrátili aspoň kobyľu s vozom, zastrelili ho.

Asi toho dňa v Zliechove (pri Považskej Bystrici) príslušníci zväzku Jan Žižka zastrelili 3 utečencov zo Sovietskeho zväzu, ktorí vraj mali priaznivý vzťah k národnému socializmu.

Dňa 29. septembra (alebo 19. septembra) v Myjave partizán František Bim napriek veliteľa oddielu Hurban Miloša Uhra zastrelil člena Nemeckej strany F. Heidera pre údajné udavačstvo.

Toho dňa v Sklabinskom Podzámku partizáni napadli nemeckú hliadku. Dvoch jej členov pritom zastrelili, ďalších dvoch zajali a následne zastrelili. Nasledujúci deň nemecké jednotky vypálili Sklabinský Podzámok.

Toho dňa partizáni z 1. diverznej roty Gottwaldovej brigády medzi Švedlárom a Nálepkovom (pri Spišskej Novej Vsi) zajali zraneného nemeckého vojaka a potom ho zastrelili.

Dňa 30. septembra pri Nálepkovom roľník M. Müller, idúc na pole, stúpil na minú položenú partizánmi a zahynul. Tento priestor predtým mínovali príslušníci Gottwaldovej brigády.

Toho dňa zomrel pri Bajerove (pri Sabinove) miestny obyvateľ J. Laš následkom zranenia po stúpnutí na minú, ktorú položili partizáni. Aj v tejto oblasti pôsobili míneri z Gottwaldovej brigády.

Toho dňa v Ludrovej (pri Ružomberku) zomrel miestny obyvateľ A. Mikulec, ktorého smrteľne zranil granátom partizán z prvého oddielu 1. Stalinovej brigády, pozostávajúceho najmä z obyvateľov okolitých dedín. Partizán hodil granát do ľudí hasiacich požiar, ktorý založili partizáni z tohto oddielu na viacerých miestach tejto dediny v noci z 29. na 30. septembra. V ružomerskej nemocnici zomrel aj Ludrovčan J. Novák, ktorého smrteľne postrelil partizán, keď odvážal svoj majetok pred ohňom. Podpálenie Ludrovej bolo trestom za nedostatočnú podporu jej obyvateľov povstaniu.

Koncom septembra vo Venecii, miestnej časti obce Lukov (pri Bardejove), veliteľ oddielu Lipa Vojtech Plachta zastrelil bývalého čatára slovenskej armády Hladilina (Hladylina) z Michaloviec.

Koncom septembra alebo

začiatkom októbra 1944, asi týždeň pred obsadením tejto oblasti nemeckým vojskom, partizáni pri Pitelovej (pri Žiari na Hronom) zavraždili Žida Ing. Bocku s manželkou, ktorý tu pôsobil ako stavbyvedúci na výstavbe cesty.

Dňa 1. októbra podvečer pri Bielom Potoku (pri Ružomberku) dal veliteľ delostrelectva tamojšieho povstaleckého úseku M. Vesel zastreliť 4 vojakov, ktorí zbehli. Bol medzi nimi aj Ján Huba z Liptovskej Osady. Pretože zbehnutie z povstania bolo veľmi rozšíreným javom, ak by sa takto bolo postupovalo pri všetkých zbehoch, počet obetí povstania z radov príslušníkov povstaleckého vojska by bol

PETER B. PODOLSKÝ

Zločiny povstalcov a partizánov

v rokoch 1944 – 1945 a princíp rovnakej ľudskej dôstojnosti

niekoľkonásobne vyšší.

Začiatkom októbra pri Konskej (pri Liptovskom Mikuláši) veliteľ liptovského oddielu brigády Za slobodu Slovanov Štefan Felčer dal zastreliť istého vojaka, ktorý bez povolenia svojich nadriadených nechcel vydať vojenský materiál pre Felčerov oddiel. Sklad materiálu potom Felčer nenašiel. Pritom počas Felčerovho pôsobenia tento oddiel nevyvíjal nijaké bojové akcie.

Dňa 2. októbra v Starej Bystrici (pri Čadci) partizáni pochádzajúci prevažne z tohto okolia olúpili a potom zavraždili jej starostu, krčmára G. Meštánka. To podlomilo zdravie jeho manželke, ktorá o dva mesiace zomrela na zlyhanie srdca.

Toho dňa z Nécpl v Turci partizáni odviekli K. Hlavňu, predsedu miestnej organizácie HSLS, a J. Zímena, veliteľa miestnej HG, a tí sa už domov nevrátili.

Asi toho dňa príslušníci oddielu Belova (vl. menom Anatolij Kovalenko) zastrelili v Olejníkove (pri Sabinove) miestneho hájnika E. Kušnirika pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami.

Asi 3. októbra medzi Jastrabím a Mníchovou Lehotou partizáni olúpili o auto, peniaze a šaty a potom zastrelili mäsiara Š. Juríčka z Trenčína, člena HG, keď chcel v okolí Trenčína nakúpiť ošípané, podľa partizánov pre Nemcov.

Dňa 4. októbra pri Nižnej Sitnici (pri Stropkove) partizán Pančenko z oddielu Majorov zajal a zastrelil nemeckého vojaka.

Toho dňa vo Valaskej Belej partizáni odťali hlavu bohoslavcovi I. Teplanovi z Považskej Bystrice, ktorého vylákali z domu s peniazmi pod zámenkou záchranu jeho otca. Ale jeho otec už vtedy bol zavraždený partizánmi v Kunerade.

Asi v tomto období partizáni zo zväzku Alexander Nevskij na lazoch Šváby (pri Krupine), kde sídlil ich štáb, zastrelili 5 osôb, medzi ktorými boli 2 ženy a gréckokatolícky kňaz S. Koroluk, utečenec z územia Poľska v jeho predvojnových hraniciach.

Pravdepodobne 4. – 6. októbra v háji pri Bobrovčeku (pri Lip-

ovskom Mikuláši) Š. Felčer dal zastreliť pre neopodstatnené obvinenie z vyzvedačstva obyvateľku Liptovského Mikuláša Musilovú a obyvateľa Bobrovčeka R. J. Könyveša. Podľa iného prameňa k vraždám došlo 17. septembra a obyvateľka Liptovského Mikuláša sa volala A. Šidová.

Najpravdepodobnejšie 5. októbra pri osade Kolarovice pri Petroviciach (pri Bytči) partizáni z piateho oddielu 2. Štefánikovej brigády zastrelili svojho veliteľa J. Dorociaka z Turzovky, lebo sa vraj postavil proti tomu, aby zbýjali. Spolu s ním boli zastrelení dvaja sovietski partizáni. Po zastrelení Dorociaka príslušníci tohto oddielu

Zločiny

pravdepodobne nevykonávali nijakú bojovú činnosť.

Ráno 6. októbra pri Lieskovánoch (pri Spišskej Novej Vsi) partizáni vyhodili do vzduchu vlak s robotníkmi cestujúcimi do zamestnania. Z nich 5 zahynulo hneď a 8 neskôr na zranenia. Partizáni boli z Gottwaldovej brigády.

Toho dňa v Kremnici vo väznici vojak Ján Zamba zabil 64-ročnú M. Daubnerovú z Kunešova a ďalšie dve Nemky z okolia a po hádke s krčmárom J. Zandthom toho istého dňa chcel zastreliť i toho. V neznámom čase zastrelili aj mestského policajta Hözla a pri Kremnici hájnika Jána Poliakua.

Toho dňa partizáni pri osade Prielok, patriacej do Dolnej Strehovej (pri Veľkom Krtíši), zastrelili J. Mužiku, ktorého odviekli z osady Hámor, patriacej do Muli, pre údajné vyzvedačstvo.

Toho dňa v Mokradi (pri Dolnom Kubíne) partizáni prenasledujúci menšiu nemeckú jednotku zastrelili 12-mesačného syna odbojára J. Janotu na rukách jeho matky, keď s ním vychádzala z pivnice.

Asi toho dňa v Hnojnom (pri Michalovciach) člen partizánskeho oddielu Veža Vojtech Grünberger pri opätovnom lupení rodiny mlynára Anguša zastrelil jeho syna, učiteľa Pavla, lebo jeho otec nemohol dať partizánom ďalšie peniaze. Partizáni vo svojej správe uviedli, že ich udával. Nebola to pravda, lebo Angušovým pričinením nebol nikto zatknutý alebo odvlečený. Hlavnou náplňou tohto oddielu bolo lupenie a takmer nevyvíjal bojovú činnosť.

Dňa 7. októbra v Súľove-Hradnej (pri Považskej Bystrici) partizáni olúpili rodinu Žilovcov, odviekli otca i syna za dedinu, kde zavraždili otca – M. Žilovca, príslušníka HG, ktorý sa vyjadroval proti nim. Syn bol len poranený a podarilo sa mu ujsť.

Toho dňa pri Senohrade (pri Krupine) partizáni, pravdepodobne z piateho oddielu 1. Štefánikovej brigády, zastrelili 3 mladých mužov, z ktorých dvaja podľa výzoru pochádzali z Ázie, možno to boli utečenci zo Sovietskeho zväzu.

Toho dňa v Králikoch (pri Banskej Bystrici) pre podozrenie z vyzvedačstva partizán zastrelil miestneho horára P. Slobodníka. Ten totiž počúval rádio so slúchadlami, čo nejaký podozrievavý miestny občan pokladal za vysielačku a oznámil to partizánom, ktorí zabili Slobodníka bez toho, aby mu dali možnosť sa k tomu vyjadriť.

Dňa 8. októbra v Súľove-Hradnej partizáni olúpili a zastrelili mäsiara F. Kossoňa z Hliníka nad Váhom, ktorý tam prišiel kúpiť ošípané.

Toho dňa v Trebichave (pri Bánovciach nad Bebravou), v ktorej sa vtedy zdržiaval štáb zväzku Ján Žižka, partizáni zastrelili lesníka J.

slúžili Nemecku, bojovalo proti povstaniu. Ďalších asi 10 000 bolo nasadených v tylových jednotkách na Slovensku a niekedy sa zúčastňovali na protipartizánskych akciách.

Dňa 12. októbra v noci pri Muráni zastrelila stráž miestneho obyvateľa J. Sklenárika, lebo sa domnievala, že dotýčný je Nmec.

V noci 13. októbra pri Bzinciach pod Javorinou (pri Novom Meste nad Váhom) bol niektorým zo svojich partizánskych druhov výstrelom zozadu zastrelený veliteľ 2. Stalinovej brigády Il'ju Dibrova (Dibrov), ktorý jej velil asi týždeň. Mnoho rokov sa o tom šírila vo verejnosti nepravdivá a nepravdepodobná verzia, že Dibrova zabila niekoľkočlenná skupina nemeckých vojakov, ktorým sa podarilo ujsť. Už krátko po vražde sovietski partizáni oznámili, že jej organizátorom bol M. Uher, veliteľ oddielu Hurban tejto brigády.

Toho istého dňa na Brinkách pri Torskách (pri Levoči) bol zastrelený partizán, komunista O. Bendík, člen levočského oddielu. Podľa oficiálnej verzie páchatelmi boli nemeckí agenti, podľa inej verzie levočskí komunisti medzi sebou bojovali o vedúce funkcie, podľa ďalšej verzie Bendíka zastrelili jeho druhovia, lebo sa postavil proti ich lupeniu.

Toho dňa pri Lubietovej (pri Banskej Bystrici) povstalecká eskorta zavraždila 6 slovenských dôstojníkov, ktorí sa nepridali k povstaniu. Medzi zavraždenými boli napr. plk. Ondrej Zverin a Viliam Kanák. Na vražde sa podieľali niektorí spravodajskí dôstojníci povstania a vojenský sudca J. Čipka, vraj preto, aby neohrozili kariéru niektorých povstaleckých dôstojníkov. Podľa oficiálnej verzie boli zastrelení pri pokuse o útek.

Toho dňa príslušníci 1. Stalinovej brigády zajali kpt. B. Roseho z divízie Tatra, odviekli ho na ich štáb pri Tureckej, kde ho v neznámom čase zastrelili.

Okolo 14. októbra pri Ľutove (pri Bánovciach nad Bebravou) partizáni zo 7. roty zväzku Ján Žižka zastrelili pre údajné udavačstvo tamojšieho obyvateľa, stavebného robotníka P. Tomeka, no zrejme preto, lebo ho pokladali za Nemca.

Dňa 15. októbra v Oravskom Podzámku partizáni začali hneď strieľať na prechádzajúce osobné auto s civilistami a pritom smrteľne zranili úradníka M. Stana.

Asi toho dňa v Považskom Inovci príslušníci Tretej roty zväzku Ján Žižka zastrelili dvoch svojich druhov, lebo vraj boli zradcovia.

Dňa 15. alebo 16. októbra v osade Plešivá, patriacej do Závrivej, partizáni, pravdepodobne z oddielu Signál, zastrelili Hruštínčana F. Hoju, ktorý im nosil tabak, vraj preto, aby neprezradil, kde sa nachádzajú, a tiež Závrivčana O. Kozáka-Kildiša a Čadčana J. Beleša.

Dňa 16. októbra v osade Kozinská, patriacej do Závrivej (pri Dolnom Kubíne), partizáni zo skupiny Výbuch zastrelili miestnych obyvateľov P. Štiaka a roľníka J. Trnovca. Domnievali sa, že Trnovec, člen povstaleckého národného výboru, ktorý partizánom preukázal pomocné služby, na nich strieľal a začali ho biť.

(Pokračovanie
v budúcom čísle)